

Undervisningsministeriet

Undersøgelse af Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø

Oktober 2004

Undervisningsministeriet Undersøgelse af Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø

Oktober 2004

Rambøll Management
Nørregade 7A
DK-1165 København K
Denmark

Tlf: 3397 8200
www.ramboll-management.dk

Indholdsfortegnelse

1.	Resumé	1
1.1	Indledning	1
1.2	Hovedresultater	1
1.3	Konklusioner	3
2.	Loven og undersøgelsen	7
2.1	Lovens formål og område	7
2.2	Undersøgelsesspørgsmål	9
2.3	Undersøgelsens metode	11
3.	Uddannelsesinstitutionernes udmøntning af loven	13
3.1	Skoleledere	13
3.1.1	Udarbejdelse af undervisningsmiljøvurderingen	13
3.1.2	Uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet en UMV	17
3.1.3	Uddannelsesinstitutioner, der ikke har udarbejdet en UMV	19
3.1.4	Undervisningsmiljørepræsentanter (UMR'er) ifølge lederne	20
3.2	Bestyrelser	23
3.3	Elever og studerende	24
3.4	Holdninger til loven	26
4.	DCUM	27
4.1	Organisation og indsats	27
4.2	Henvendelser til DCUM	29
4.3	Uddannelsesinstitutionernes vurdering af DCUM	30
4.3.1	Ledernes vurderinger	30
4.3.2	Bestyrelsernes vurderinger	33
4.3.3	Elever og studerendes vurderinger	34
Bilag:	Metode for undersøgelsen	35

1. Resumé

1.1 Indledning

Rambøll Management præsenterer her resultaterne af undersøgelse af Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø gennemført for Undervisningsministeriet.¹

Undersøgelsens fokus er en kortlægning af i hvilken grad og hvordan uddannelsesinstitutionerne har gennemført loven, og om Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, lever op til de målsætninger, der er givet af loven. Undersøgelsen besvarer bl.a. følgende spørgsmål: på hvor mange uddannelsesinstitutioner er der udarbejdet en undervisningsmiljøvurdering (UMV) og udpeget undervisningsmiljørepræsentanter (UMR'er) blandt elever/ studerende, i hvilken grad anvender institutionerne DCUM og hvad er tilfredsheden med DCUM's tilbud, hvilke aktiviteter og tilbud forestår DCUM mv.

Undersøgelsen er gennemført i perioden 3. september 2004 til 6. oktober 2004. Den primære datakilde er en spørgeskemaundersøgelse blandt lederne på samtlige landets uddannelsesinstitutioner. Hertil kommer interview med ansatte på DCUM, dets bestyrelse, samt en række repræsentanter for skoleejere. Der er endvidere gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt bestyrelsesmedlemmer på uddannelsesinstitutioner samt elever og studerende. I bilag præsenteres metoden for undersøgelsen mere indgående.

Nedenfor præsenteres hovedresultater fra undersøgelsen, samt Rambøll Managements konklusioner på baggrund af undersøgelsen.

I afsnit 2 præsenteres lovens indhold og undersøgelsens fokus.

I afsnit 3 præsenteres resultater af undersøgelsen for så vidt angår uddannelsesinstitutionernes gennemførelse af kravene i loven.

I afsnit 4 præsenteres resultaterne af undersøgelsen for så vidt angår DCUM's aktiviteter.

Undervisningsministeriet har haft mulighed for at kommentere på et udkast til rapporten, men har ikke ønsket at gøre brug af denne.

1.2 Hovedresultater

41% af de ledere, der har besvaret spørgeskemaet på deres institutions vegne, angiver, at der er udarbejdet en UMV. Som det fremgår af nedenstående tabel 1.1, angiver samlet 89% af lederne, at der er udarbejdet en UMV med en eller flere af de fire elementer i henhold til loven, eller at institutionen er i gang med eller planlægger at udarbejde en UMV i indeværende skoleår:

¹ Lov 2001-03-14 nr. 166 om elevers og studerendes undervisningsmiljø.

Tabel 1.1: Har uddannelsesinstitutionen udarbejdet den lovpligtige UMV med alle 4 elementer iht. loven?

N= 1.757	Procent
Ja	41
Nej, men er i gang	27
Nej, men planlægger at udarbejde den i dette skoleår	14
Nej, men vi har udarbejdet en med nogle af de 4 elementer	7
Nej	9
Ved ikke	2
Total	100

Tabel 1.1 anvendes også som tabel 3.1. i afsnit 3.

Blandt gymnasier (almene), erhvervsskoler og øvrige ungdomsuddannelser, samt sundhedsfaglige MVU-institutioner har flere institutioner end gennemsnitligt udarbejdet en UMV. Omvendt er der færre end gennemsnitligt blandt pædagogiske MVU-institutioner, voksenuddannelsesinstitutioner, universitetslovsinstitutioner, og institutioner under andre ministerier og private uddannelser, der har udarbejdet en UMV. Blandt grundskolerne svarer antallet med UMV til gennemsnittet. Dette gælder for både folkeskoler og privatskoler.

Antallet af uddannelsesinstitutioner med en UMV er steget fra 36% i 2003 til 41% i 2004. Dette er dog indenfor en statistisk usikkerhed, og det kan således ikke konstateres, i hvilket omfang der faktisk er sket en stigning. Dette skyldes også, at DCUM's undersøgelse i 2003 ikke indeholdt de i tabel 1.1 nævnte mellemkategorier (mellem det rene *ja* og det rene *nej*).

Undersøgelsen viser, at der udover arbejdet med UMV'er foregår et omfattende arbejde med udvikling af undervisningsmiljøet på landets uddannelsesinstitutioner.

40% af lederne angiver, at der på deres institution er udpeget en eller to undervisningsmiljørepræsentanter (UMR'er).

DCUM oplever generelt en stigende interesse for sine tilbud. Nedenstående tabel 1.2 viser udviklingen i antal hits på hjemmesiden og antal henvendelser til centret:

Tabel 1.2: Udvikling i antal hits og henvendelser til DCUM

Aktivitet	År	2002	2003	2004
Gennemsnitligt dagligt antal hits på hjemmeside (hverdage) – 2004 estimeret ud fra tal jan-sept.		500-600	700-1.500	1.500-3.000
Gennemsnitligt antal henvendelser til DCUM		129	1.256	810

76% af lederne på landets uddannelsesinstitutioner kender DCUM. Der er blandt lederne en høj grad af tilfredshed med DCUM's hjemmeside. ¾-dele af de ledere, der har besøgt hjemmesiden, angiver således, at den indeholder den information de har brug for om undervisningsmiljø, samt at den er brugervenlig.

1.3 Konklusioner

Gennemførelse af loven

På baggrund af data i spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne af uddannelsesinstitutionerne og de gennemførte interview vurderer Rambøll Management, at Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø er implementeret på landets uddannelsesinstitutioner på et acceptabelt niveau. Således angiver 89% af lederne på de uddannelsesinstitutioner, der deltager i denne undersøgelsen, at de enten har udarbejdet en UMV med en eller flere af de fire elementer i henhold til loven (kortlægning, vurdering, handlingsplan, opfølgning), eller er i gang med eller planlægger at udarbejde en UMV i indeværende skoleår.

Som udgangspunkt må målsætningen for gennemførelse af en lov være, at alle berørte parter (her uddannelsesinstitutioner) gennemfører den efter relativt kort tid, hvilket principielt vel kan siges at burde være 1-2 år for en lov som denne. Som data viser, er dette ikke tilfældet for Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø. Her ca. tre år efter lovens ikrafttræden har kun 41% af alle uddannelsesinstitutioner, der medvirker i denne undersøgelse, udarbejdet en UMV med alle fire elementer i henhold til loven, jf. tabel 3.1. Formentlig har færre end 41% af samtlige landets uddannelsesinstitutioner udarbejdet en UMV, idet det må antages at en større andel af de institutioner, der ikke har besvaret spørgeskemaet i denne undersøgelse, end af de, der har besvaret spørgeskemaet, *ikke* har udarbejdet en UMV. Det må altså konstateres, at loven ikke er gennemført på institutionerne i et rimeligt niveau opgjort i forhold til en målsætning om fuldstændig implementering af loven efter 1-2 år på samtlige institutioner i landet.

Når vi alligevel konkluderer, at loven er implementeret på uddannelsesinstitutionerne på et acceptabelt niveau, skyldes det, at vi anser det for rimeligt at medregne de mange institutioner, der angiver være i gang med eller planlægger at udarbejde en UMV i indeværende skoleår. Herved stiger tallet fra 41% til 89%, som angivet ovenfor. På trods af at det må antages, at en årsag til manglende besvarelse af spørgeskemaet, er at institutionen ikke har udarbejdet en UMV, kan vi ikke antage, at samtlige manglende besvarelser skyldes, at institutionerne ikke har udarbejdet en UMV.

For det første har nogle institutioner, der ikke har udarbejdet en UMV, besvaret spørgeskemaet, hvilket indikerer, at det ikke alene er en manglende udarbejdelse af UMV, der afholder institutioner fra at medvirke. *For det andet* er det særdeles sjældent, at spørgeskemaundersøgelser som denne opnår en svarprocent på 100, og det er erfaringsmæssigt ikke kun manglende interesse eller lovopfyldelse, der forårsager manglende deltagelse i spørgeskemaundersøgelser som denne.

På baggrund af undersøgelsens resultater vurderer Rambøll Management, at det samlede antal uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet en UMV med en eller flere af de fire elementer i henhold til loven, eller er i gang med eller planlægger at gøre det i dette skoleår er relativt højt. Som grundlag for denne vurdering hører også, at det tager tid at implementere en ny lov som Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø. Kendskab til loven skal udvides, viljen til at arbejde efter den systematik, der foreskrives i loven skal udvides, der skal være tid til at tage fat på opgaverne mv.

Endvidere er det vores vurdering, at mange institutioner arbejder systematisk med uddannelsesmiljø, herunder ved inddragelse af elever og studerende, uden at det sker med de redskaber, der indgår i loven. Det er vores vurdering, at dette arbejde, der kan have fundet sted længe, også inden lovens vedtagelse, formentlig påvirkes af loven og den udbredelse loven får – og altså i stigende grad systematiseres med afsæt i lovens krav.

Rambøll Management vurderer, at der er en tendens til, at kendskab til og motivation for at arbejde med loven udbredes stadigt mere på landets uddannelsesinstitutioner. Data, der understøtter denne vurdering, er den stigende rapportering fra institutionerne i de nu tre gennemførte spørgeskemaundersøgelser af, at de har udarbejdet en UMV; det stigende antal henvendelser til DCUM og hits på DCUM's hjemmeside fra hhv. 2002 til 2003 og 2002 til 2004; samt de vurderinger, som en stor del af de interviewede personer i undersøgelsen fremfører af lovens fortsatte udbredelse.

Lovens indhold og DCUM's rolle

På baggrund af undersøgelsens data vurderer Rambøll Management, at loven er hensigtsmæssig i dens pointering af motivation for uddannelsesinstitutionernes udarbejdelse af UMV'en. Denne motivationsfaktor frem for en tvangsfaktor fremkommer ved, at der ikke er kontrol- og sanktionsmuligheder indbygget i loven, og at det center, der er etableret – DCUM – ikke har fået tilført markante myndighedsopgaver. I stedet er hensigten med DCUM at samle og formidle information og viden om undervisningsmiljø, hvorved centret får en inspirationsrolle som dialogpartner for uddannelsesinstitutionerne.

Rambøll Management vurderer, at denne rolle fungerer hensigtsmæssigt i forhold til at motivere uddannelsesinstitutionerne til at påbegynde arbejdet med undervisningsmiljø inden for rammerne af Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø. En styrkelse af DCUM's myndighedsrolle vil forandre forholdet til uddannelsesinstitutionerne fra motivator til kontrollant, hvilket dels vil kræve væsentligt flere ressourcer, og dels ikke forekommer nødvendigt i forhold til den øvrige lovgivning, der regulerer sikkerheds- og sundhedsforhold på uddannelsesinstitutionerne i Danmark, herunder særligt arbejds miljøloven.²

På baggrund af undersøgelsens data er det Rambøll Managements vurdering, at netop strategien med at udbrede Lov om undervisningsmiljø på uddannelsesinstitutionerne mest effektivt sker via dialog, motivation via gode eksempler og materiale af høj anvendelsesværdi. Denne tilgang er i god overensstemmelse med uddannelsesmiljøet, idet undervisningsmiljø er en central del af praksis på alle uddannelsesinstitutioner, hvorfor opgaven handler om at etablere en systematik i tilgangen til arbejdet, mere end det handler om at få institutionerne til at påbegynde et helt nyt arbejde.

² Såfremt der ønskes anvendt mere konsekvente kontrol- og sanktionsfunktioner er dette muligt i eksisterende lovgivning, idet tilsynsførende myndighed ved lovovertrædelse kan tage skridt overfor den myndighed, der ikke sikrer lovens overholdelse. Eksempelvis kan tilsynsmyndigheden pålægge kommunalbestyrelsen dagbøder ved manglende overholdelse af loven på kommunens skoler, ligesom staten som tilsynsførende myndighed for uddannelsesinstitutioner kan tilbageholde eller kræve tilskud tilbagebetalt.

Nogle interessenter fremfører, at loven er uhensigtsmæssig, fordi den påfører uddannelsesinstitutionerne et omkostningskrav, såfremt UMV'en fører til identificering af store renoverings- og udviklingskrav. Det er Rambøll Managements vurdering, at Lov om undervisningsmiljø er et redskab blandt mange, der medvirker til en stigende statslig styring af såvel inputkrav (hvad og hvordan skal uddannelsesinstitutionerne tilrettelægge undervisning mv.) som outputkrav (præcise krav til resultater). Men det er samtidig vores vurdering, at Lov om undervisningsmiljø ikke i sig selv påfører uddannelsesinstitutionerne omkostningskrav. Det må antages, at ledelsen på uddannelsesinstitutioner og skoleejere som alle andre ansvarlige myndigheder løbende og systematisk vurderer indsatsbehovet med henblik på en hensigtsmæssig og prioriteret disponering af midler. Da der ikke er indeholdt krav i loven om tidsfrister for tiltag identificeret ved UMV'en, kan denne ikke i sig selv være udgiftsdrivende, men medvirke til at identificere og prioritere indsatsen.

DCUM's øvrige opgaver

I loven fastslås det, at DCUM er forum for dialog om undervisningsmiljø i Danmark; at DCUM tager initiativer med hensyn til ethvert spørgsmål, som det finder af betydning for undervisningsmiljøet og udtaler sig herom over for den ansvarlige myndighed; samt at DCUM kan beskæftige sig med lignende spørgsmål vedrørende sikkerhed og sundhed for børn i daginstitutioner, jf. Lov om social service.

Rambøll Management vurderer, at DCUM har etableret sig som forum for dialog om undervisningsmiljø i Danmark. DCUM's bestyrelse er i sig selv et sådant forum, hvor en bred kreds af interessenter på området mødes. Endvidere samarbejder DCUM med en række interessenter omkring eksempelvis Trivselserklæringen, hærværk mv., ligesom DCUM er genstand for en stor mængde henvendelser fra uddannelsesinstitutioner og andre, jf. afsnit 4. Også DCUM's materialer, produkter og konferencer medvirker til at placere DCUM som et forum for dialog, og endelig har DCUM været i stand til at generere en del presseomtale om centret og undervisningsmiljø.

Ressourcer og opgaver på DCUM

Som påvist i undersøgelsen har DCUM gennemført en række aktiviteter og udarbejdet en række produkter. På baggrund af undersøgelsens data er det Rambøll Managements vurdering, at DCUM med de ressourcer, centret har haft til rådighed, har formået at præstere et rimeligt volumen i aktivitetsniveau samt høj kvalitet i sine tilbud.

En række interviewede interessenter, herunder bestyrelsesmedlemmer, finder at centrets ansatte er engagerede og yder en god indsats. Det er også Rambøll Managements vurdering, idet miljøet på DCUM er præget af entusiasme omkring opgaven, hvilket betyder, at der arbejdes intenst med opgaverne. Trods det at tre ud af fem ansatte var nyuddannede på ansættelsestidspunktet, og derfor må formodes at have haft brug for tid til at sætte sig ind i opgaverne og genstandsfeltet, er det vores vurdering, at der arbejdes målrettet med opgaverne og præsteres gode resultater i form af en engageret service overfor henvendelser til centret og produkter af høj kvalitet.

Det er endvidere Rambøll Managements vurdering, at balancen mellem centrets opgaver og ressourcer aktuelt er tilstrækkelig til at gennemføre de nødvendige opgaver. Denne vurdering baseres på det forhold, at loven ikke forpligter DCUM til alle de aktiviteter, der nævnes, idet nogle af dem er opgaver, der defineres som opgaver, centret *kan* beskæftige sig med. Endvidere forekommer det rimeligt, at centret ikke tilføres ressourcer til at arbejde

med alle uddannelsesområder og institutionstyper på én gang. Den nuværende prioritering af indsatsen udgør således en metode til at sikre balance mellem opgaver og ressourcer. En implikation af Rambøll Managements vurdering af balancen mellem opgaver og ressourcer er således, at såfremt Undervisningsministeriet måtte ønske at tilføre DCUM flere myndighedsopgaver eller sikre prioritering af samtlige uddannelsesområder på én gang, vil det være nødvendigt at tilføre DCUM flere ressourcer.

Det er Rambøll Managements vurdering, at den strategiske udvikling af DCUM bør gå i retning i en mere strategisk styret indsats med udvikling i prioritering af målgrupper, uddannelsesområder og typer af institutioner. Dels kan fokus på grundskoleområdet formentlig med fordel rettes mere mod det kommunale myndighedsniveau (kommunalbestyrelse og administrativ ledelse) samt skolebestyrelser for ad denne vej at sikre et kontinuerligt fokus på skolernes anvendelse af loven. Dels kan fokus med fordel påbegyndes rettet mod også andre uddannelsesområder for at sikre en udvikling i centrets fokusering og dermed medvirken til at udbrede kendskab til og brug af loven på nye typer af uddannelsesinstitutioner.

2. Loven og undersøgelsen

I dette baggrunds-afsnit præsenterer vi vores forståelse af loven og dermed det genstandsfelt undersøgelsen fokuserer på. Endvidere præsenteres undersøgelsens fokus. Da undersøgelsen er gennemført under begrænset tid, har det været nødvendigt at foretage en afgrænsning af fokus og dermed af, hvilke dele af loven undersøgelsen adresserer. Læsere, der kun er interesseret i undersøgelsens resultater, kan gå videre til afsnit 3.

2.1 Lovens formål og område

Rambøll Management fortolker Lov om undervisningsmiljø³ som havende følgende formål: Som overordnet formål at fastslå, at et godt undervisningsmiljø er en elementær og grundlæggende rettighed for elever og studerende og andre deltagere i offentlig og privat undervisning. Ved et godt undervisningsmiljø forstås, at forholdene på uddannelsesstedet er sådan, at undervisningen kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt, samt at det psykiske og æstetiske miljø er sådan, at det fremmer mulighederne for udvikling og læring for deltagerne.

Det er den ansvarlige myndighed, bestyrelse eller leder, der har ansvaret for at tilvejebringe og opretholde det gode undervisningsmiljø, men elever, studerende m.fl. skal medvirke hertil og bidrage til, at de foranstaltninger, som ledelsen træffer for at fremme sikkerhed og sundhed, virker efter deres hensigt.

Loven har følgende redskaber til fremme af formålet:

- Elever og studerende kan vælge undervisningsmiljørepræsentanter (UMR'er), der inddrages i udvikling af undervisningsmiljøet
- Skolerne skal udarbejde undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er), der revideres mindst hvert 3. år
- Skolerne skal udarbejde handlingsplan for udvikling af undervisningsmiljøet
- Etablering af Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, der medvirker til at udvikle undervisningsmiljøet gennem vejledning, rådgivning, indsamling og spredning af viden, og som forum for dialog

Loven dækker områderne:

- Fysisk undervisningsmiljø
- Psykisk undervisningsmiljø
- Æstetisk undervisningsmiljø

Loven dækker alle uddannelsesområder.⁴

³ Lov 2001-03-14 nr. 166 om elevers og studerendes undervisningsmiljø.

⁴ Bortset fra undervisning ifm. uddannelse af forsvarets militære personel ifm. egentlig militærtjeneste, samt undervisning der foregår om bord på krigsskibe og troppetransportskibe, samt inden for søfart og fiskeri, bortset fra undervisning ifm. lastning og losning af skibe, værftsarbejde om bord i skibe, og hvad der måtte sidestilles hermed, jf. lovens §1, stk. 4.

Loven giver elever og studerende følgende rettigheder:

- Ret til at vælge UMR'er – 2 pr. sikkerhedsgruppe, der er dannet på uddannelsesstedet iht. Lov om arbejdsmiljø, som beskæftiger sig med undervisningsmiljøet, jf. lovens §4, stk. 1 og 2. Eleverne varetager selv valget, jf. stk. 3
- UMR'erne deltager i uddannelsesstedets sikkerheds- og sundhedsarbejde, når der behandles forhold af betydning for elever og studerendes undervisningsmiljø, jf. lovens §5
- UMR'erne skal inddrages i planlægningen, tilrettelæggelsen og gennemførelsen af samt opfølgningen på UMV'en, jf. lovens §7, stk. 2
- Endvidere giver loven elever og studerende rettigheder ift. tilgængeligheden af UMV'en: Denne skal være tilgængelig på uddannelsesstedet, jf. lovens §6, stk. 2
- Loven giver endvidere elever og studerende generelle rettigheder: Ret til et godt undervisningsmiljø, således at undervisningen kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Endvidere skal undervisningsmiljøet på skoler og uddannelsessteder fremme deltagernes muligheder for udvikling og læring, jf. lovens §1, stk. 1

Samtidig tillægger loven også elever og studerende pligt til:

- At medvirke til og samarbejde med ledelsen om at tilvejebringe og opretholde et godt undervisningsmiljø
- At bidrage til at de foranstaltninger, der træffes for at fremme et godt undervisningsmiljø, virker efter deres hensigt, jf. lovens §1, stk. 3

Loven indeholder et kapitel om Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM. DCUM's opgave er, jf. lovens kap. 2:

- At medvirke til at sikre og udvikle et godt undervisningsmiljø i Danmark
- At yde vejledning og rådgivning til elever og studerende samt uddannelsessteder og myndigheder i undervisningsmiljøspørgsmål
- At samle og systematisere viden om regler og praksis af betydning for undervisningsmiljøet
- At stille den indsamlede viden til rådighed for offentligheden
- At være et forum for dialog om udvikling af et godt undervisningsmiljø i Danmark
- At tage initiativer med hensyn til ethvert spørgsmål, som det finder af betydning for undervisningsmiljøet og udtale sig herom over for den ansvarlige myndighed
- At beskæftige sig med lignende spørgsmål vedr. sikkerhed og sundhed for børn i daginstitutioner, jf. Lov om social service
- At udgive en årlig beretning om sit arbejde

Derimod fastslås det klart, at DCUM ikke tillægges kompetence til egentlig myndighedsudøvelse, herunder tilsynsvirksomhed eller klagesagsbehandling, jf. Undervisningsministerens svar på spørgsmål 9, 11 og 15 fra Folketingets Uddannelsesudvalg i forbindelse med behandlingen af lovforslaget 12.1.2001.⁵

⁵ Svar af 12. januar 2001 på spørgsmål 9, 11 og 15 fra Folketingets Uddannelsesudvalg i forbindelse med behandlingen af (L 40) Forslag til Lov om elever og studerendes undervisningsmiljø, http://www.ft.dk/Samling/20001/udvbilag/UDU/L40_bilag20.htm og http://www.ft.dk/Samling/20001/udvbilag/UDU/L40_bilag17.htm

DCUM ledes af en bestyrelse, der ansætter centrets daglige leder (efter Undervisningsministeriets godkendelse).

I det følgende anvendes denne terminologi:

- Termen *uddannelsesinstitutioner* dækker de skoler, uddannelsessteder mv. der er dækket af loven
- Termen *elev* dækker elever, studerende mv. der er dækket af loven

2.2 Undersøgelsesspørgsmål

Undersøgelsen er ikke en fuldt dækkende evaluering af Lov om undervisningsmiljø, idet tid og ressourcer har været begrænsede. Nedenfor præsenteres en operationalisering af forhold i loven til spørgsmål, undersøgelsen skal søge at afdække (om end ikke alle spørgsmål dækkes fuldt):

1. *Kendskab til loven:*
 - Kender uddannelsesinstitutionernes ledelse, bestyrelsesrepræsentanter og elever loven og dens overordnede indhold?
 - Er uddannelsesinstitutionernes ledelse i tvivl om, hvorvidt deres institution er omfattet af lovens krav?
2. *Udarbejdelse af de efter loven krævede undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er):*
 - Antal uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet UMV'er
 - Antal uddannelsesinstitutioners UMV'er, der indeholder fokus på hhv. fysisk, psykisk og æstetisk arbejdsmiljø
 - Antal institutioner, der har udarbejdet de efter loven krævede handlingsplaner som opfølgning på gennemførte UMV'er
 - Antal handlingsplaner, der indeholder fokus på hhv. fysisk, psykisk og æstetisk arbejdsmiljø
 - Antal uddannelsesinstitutioner, hvor UMV'en er tilgængelig for elever, forældre mv.
 - Antal uddannelsesinstitutioner, der har offentliggjort UMV'en på Internettet
 - Er nogle uddannelsesinstitutioner, der ikke har gennemført den krævede UMV, i gang og/eller planlægger at komme i gang i indværende skoleår?
 - Årsager til at uddannelsesinstitutioner, der ikke har implementeret lovgivningen, ikke har gjort dette
 - Barrierer for implementering

Del af svar på spørgsmål 9: *"Centret tillægges ikke efter forslaget myndighedsopgaver, der svarer til Arbejdstilsynets opgaver."* Del af svar på spørgsmål 11: *"Som det fremgår af mit svar på spørgsmål 9 tillægges centret ved forslaget ikke kompetence til egentlig myndighedsudøvelse. Det er derfor ikke tanken, at centrets medvirken til at sikre og udvikle et godt undervisningsmiljø i Danmark, jf. forslagets § 2, stk. 1, skal omfatte tilsynsvirksomhed eller klagesagsbehandling. Men hvis centret bliver opmærksom på krænkelser af regler vedrørende undervisningsmiljøet, herunder bestemmelserne i § 1, stk. 1, jf. stk. 2, vil centret kunne henlede den ansvarlige myndigheds opmærksomhed på sagen."* Del af svar på spørgsmål 15: *"Elever, studerende eller andre med den fornødne interesse i spørgsmålet, der mener, at et uddannelsessteds varetagelse af opgaverne vedrørende undervisningsmiljøvurderinger er ufuldstændig, kan rette henvendelse til den bestyrelse eller myndighed, som i øvrigt har ansvar for uddannelsesstedets virksomhed, jf. forslagets § 1, stk. 2, med henblik på at bestyrelsen eller myndigheden kan gribe ind i forhold til uddannelsesstedets ledelse."*

- Hvad er vanskeligt i processen med at implementere loven på uddannelsesinstitutionerne?
3. *Effekt af UMV'er:*
 - Anvendes UMV'er og handlingsplaner løbende?
 - Sker der opfølgning, hvad har de sat i gang på uddannelsesinstitutionerne?
 - Vurderer uddannelsesinstitutionernes ledelse, at den gennemførte UMV har hjulpet med at afdække og sætte fokus på forhold, der - hvis de bliver korrigeret - kan forbedre elevernes evne og lyst til indlæring?
 - Om brugere (elever og (skole-)bestyrelsesformænd) mener, at undervisningsmiljøet er blevet bedre som følge af loven?
 - Om de mener, at de gennem UMV'en har fået mulighed for at fremkomme med konkrete forslag, der vil forbedre undervisningsmiljøet
 4. *Udpegning af undervisningsmiljørepræsentanter (UMR'er):*
 - Antal uddannelsesinstitutioner, der har udpeget det antal elevrepræsentanter, eleverne har ret til ifølge loven
 5. *Effekt af UMR'er:*
 - Vurderer uddannelsesinstitutionernes ledelse, at udpegelsen af UMR'er og gennemførelse af har øget undervisernes og elevernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø og dermed *i sig selv* har forbedret undervisningsmiljøet?
 - I givet fald hvordan?
 6. *Elevinddragelse:*
 - Har eleverne været inddraget i udarbejdelsen af undervisningsmiljøvurderinger og handlingsplaner?
 - Finder elevrepræsentanterne sig inddraget som de skal ifølge loven (i planlægning, tilrettelæggelse og gennemførelse af samt opfølgning på undervisningsmiljøvurderinger, samt inddragelse i sikkerheds- og sundhedsarbejde)?
 - På hvilken måde er eleverne blevet givet mulighed for at være med i udarbejdelsen af undervisningsmiljøvurderingen og i tilvejebringelsen og opretholdelsen af et godt undervisningsmiljø?
 - Vurderer eleverne, at de medvirker til og samarbejder med ledelsen om at tilvejebringe og opretholde et godt undervisningsmiljø?
 - Vurderer eleverne, at de bidrager til at de foranstaltninger, der træffes for at fremme et godt undervisningsmiljø, virker efter deres hensigt?
 7. *DCUM:*
 - Kender uddannelsesinstitutionernes ledelse, bestyrelsesrepræsentanter og elever DCUM og dets tilbud?
 - Antal henvendelser DCUM får årligt, fra hvilke grupper og via hvilke medier?
 - Brugernes tilfredshed med DCUM:
 - Tilfredshed med den information, der stilles til rådighed (stilles den effektivt til rådighed, er den relevant og tilstrækkelig omfattende, har den kvalitet, er den brugervenlig og let tilgængelig og forståelig)
 - Mener brugerne at de får relevante og fyldestgørende svar på spørgsmål stillet

- Finder de centrets aktiviteter gode og relevante, mener uddannelsesinstitutionernes ledelse, bestyrelsesrepræsentanter og elever, at de får vejledning og rådgivning i undervisningsmiljøspørgsmål fra DCUM
- Mener myndigheder, at de får vejledning og rådgivning i undervisningsmiljøspørgsmål fra DCUM?
- Er DCUM et forum for dialog om udvikling af et godt undervisningsmiljø i Danmark? I givet fald hvordan?
- Hvilke muligheder vurderer DCUM at have for dette – og finder interessenter, at DCUM er et forum for dialog om udvikling af et godt undervisningsmiljø i Danmark?
- Tager DCUM initiativer med hensyn til ethvert spørgsmål, som det finder af betydning for undervisningsmiljøet og udtaler sig herom over for den ansvarlige myndighed?
- Finder interessenter at DCUM's udspil er relevante, synlige i debatten (medierne)?
- Rejser DCUM (alle) nødvendige spørgsmål over for den ansvarlige myndighed?
- Beskæftiger DCUM sig med lignende spørgsmål vedr. sikkerhed og sundhed for børn i daginstitutioner, jf. Lov om social service? Finder interessenter, at DCUM beskæftiger sig med lignende spørgsmål vedr. sikkerhed og sundhed for børn i daginstitutioner, jf. lov om social service?
- Hvad savner brugerne – skoleledere, elever, (forældre-)-bestyrelsesformænd, samt andre interessenter fra DCUM?
- Er der balance mellem DCUM's opgaver og ressourcer?
- Finder interessenter at DCUM's kompetencer bør ændres?

Undersøgelsen inddrager et forklarende fokus i alle spørgsmål: hvorfor er situationen/vurderingen som den er, eller hvorfor ikke.

2.3 Undersøgelsens metode

Her præsenteres kort undersøgelsens metode. I bilag uddybes dette for den interesserede læser.

Undersøgelsen er gennemført på kort tid: dataindsamlingen er foregået i perioden fra dens iværksættelse d. 3. september 2004 til d. 29. september, hvorefter analysen er foretaget.

Undersøgelsen er baseret på tre spørgeskemaundersøgelser, alle pr. e-mail med e-mail og telefonisk rykkerrunde:

- En undersøgelse blandt ledere af samtlige uddannelsesinstitutioner i Danmark med en svarprocent på 43, der vurderes at være acceptabel til at foretage en række analyser
- En undersøgelse blandt bestyrelsesformænd på uddannelsesinstitutioner med en svarprocent på 17, hvilket ikke vurderes at være tilstrækkeligt til at foretage analyser med validitet. Resultaterne bruges derfor i rapporten ikke som repræsentativ data, men kun som supplerende information. Den lave svarprocent kan forklares med den korte undersøgelsesperiode, og at en række spørgeskemaer ikke er nået frem til respondenterne. Den reelle svarprocent for de, der faktisk har modtaget skemaet, vurderes at være noget højere
- En undersøgelse blandt UMR'er, elevrådsformænd eller andre elevrepræsentanter på uddannelsesinstitutioner med en svarprocent på 11. Data fra denne undersøgelse anvendes derfor heller ikke som repræsentativ data, men som supplerende information. Også for denne undersøgelse

skyldes den lave svarprocent at en række spørgeskemaer ikke er kommet frem til respondenter, hvorfor den reelle svarprocent for de, der faktisk har modtaget skemaet, må antages at være noget højere

Endvidere har Rambøll Management gennemført en dokumentanalyse af lovgivningen og dens tilblivelse, materiale fra DCUM mv.

Derudover har vi interviewet følgende personer:

- De fem fastansatte medarbejdere på DCUM
- Medlemmer af DCUM's bestyrelse – alle er blevet kontaktet, men nogle få er det ikke lykkedes at komme i kontakt med i den korte undersøgelsesperiode
- Repræsentanter for skoleejerne: Undervisningsministeriet, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, Efterskoleforeningen, Frie Grundskolers Fællesråd, Dansk Friskoleforening, Handelsskolernes Bestyrelsesforening, og Foreningen af skoleledere ved tekniske skoler

I bilag fremgår en nærmere præsentation af undersøgelsens metode.

3. Uddannelsesinstitutionernes udmøntning af loven

I dette afsnit præsenteres resultaterne af spørgeskemaundersøgelserne blandt hhv. skoleledere, bestyrelsesformænd, og elever/studerende.

3.1 Skoleledere

3.1.1 Udarbejdelse af undervisningsmiljøvurderingen

Nedenstående tabel 3.1 viser, at 41% af lederne⁶ angiver, at uddannelsesinstitutionen har udarbejdet en undervisningsmiljøvurdering:

Tabel 3.1: Har uddannelsesinstitutionen udarbejdet den lovpligtige UMV med alle 4 elementer iht. loven?

N= 1.757	Procent
Ja	41
Nej, men er i gang	27
Nej, men planlægger at udarbejde den i dette skoleår	14
Nej, men vi har udarbejdet en med nogle af de 4 elementer	7
Nej	9
Ved ikke	2
Total	100

Som det fremgår af tabel 3.1, angiver andre 27% af lederne, at man er i gang med at udarbejde en UMV. Herved vil 68% af uddannelsesinstitutionerne nå op på at have udarbejdet en UMV. Hvis de institutioner, hvor lederen angiver at den planlægges udarbejdet i dette skoleår, medtælles, vil 82% af institutionerne, der medvirker i undersøgelsen ved skoleårets afslutning have udarbejdet en UMV. Medregner man derudover de institutioner der har udarbejdet en UMV med kun nogle af de fire elementer, vokser denne andel til 89%.⁷

Data opdelt på type af uddannelsesinstitution

En analyse af data viser, at opdelt på typer af uddannelsesinstitutioner er gymnasier (alment) de institutioner, hvor den højeste andel har udarbejdet en UMV (59%). Kun 1% svarer *nej* på ovenstående spørgsmål. Også erhvervsskoler (53%) og øvrige ungdomsuddannelser (59%) har en høj andel institutioner med UMV, ligesom sundhedsfaglige MVU-institutioner har en høj andel (59%).

Modsat er pædagogiske MVU-institutioner og voksenuddannelsesinstitutionerne de, hvor den laveste andel har udarbejdet en UMV (begge 31%). Universitetslovsinstitutioner (33%) og institutioner under andre ministerier og private institutioner (25%) ligger tilsvarende lavt.

⁶ Vi har i spørgeskemaet bedt respondenterne om at angive deres rolle på uddannelsesinstitutionen. 96 % angiver, at de er skoleleder, rektor, forstander, direktør, el. anden ledelsesrepræsentant. 2 % angiver at være sikkerhedsrepræsentant, og 2 % angiver at være andet, herunder fortrinsvis sekretær, administrativ medarbejder, eller underviser.

⁷ De fire elementer er kortlægning, vurdering, handlingsplan og opfølgning.

Grundskolerne befinder sig omkring gennemsnittet. Dette kan forklares med, at grundskolernes andel af det samlede antal institutioner, der har besvaret spørgeskemaet, er meget højt, hvorved grundskolerne får en meget stor vægt i det samlede resultat (1.255 grundskoler har besvaret dette spørgsmål ud af det samlede antal respondenter på 1.757). Af de 1.255 grundskoler, der har besvaret spørgeskemaet, er de 346 private skoler. Der er ikke signifikante forskelle på svarene fra hhv. folkeskoler og privatskoler.

Der er formentlig en række forklaringer på forskellene mellem institutionstyper. En kan være, at gymnasieelever er mere engagerede i deres undervisning, samt at eleverne er i et tre-årigt uddannelsesforløb, der giver bedre muligheder for at etablere et kontinuerligt elevarbejde. Men det forklarer ikke den høje andel erhvervsskoler, der har udarbejdet en UMV, da disse uddannelser typisk arbejder under helt andre vilkår med elever i uddannelsesforløb på skolen i kortere perioder, nogle gange kun 5-10-20 uger, hvorefter de er tilbage i praktik. Det er derfor mere vanskeligt at etablere et mere kontinuerligt elevarbejde. De gennemførte interview peger på, at erhvervsskoler etablerer fora for elevengagement, hvor skolepraktik-elever inddrages mere kontinuerligt, da deres ophold på skolen er længerevarende, mens de øvrige elever inddrages på andre måder.⁸

Udvikling over tid

En sammenligning med tal fra tidligere år viser, at i DCUM's undersøgelse fra sidste år (2003) angav 36% af lederne, at uddannelsesinstitutionen havde udarbejdet en UMV. Sammenlignet med antallet, der i dette års undersøgelse, angiver at have udarbejdet en UMV (41%, jf. ovenfor), kan der altså konstateres en mindre vækst. Henset til den relativt lave svarprocent, er forskellen imidlertid inden for en usikkerhedsmargen, der ikke gør det muligt at konstatere, om antallet af institutioner, der har udarbejdet en UMV, faktisk er steget fra 2003 til 2004. Der er i de seneste års undersøgelser ikke spurgt mere differentieret, det vil sige, at de øvrige svarkategorier mellem det rene "ja" og det rene "nej", jf. tabel 3.1., ikke er anvendt.

Rambøll Management vurderer, at data i tabel 3.1 kan tolkes på to måder: enten er antallet af institutioner, der har udarbejdet en UMV, ikke steget væsentligt fra 2003 til 2004, idet en række ledere blot benytter de mellem-liggende svarkategorier til at afholde sig fra at svare nej – uden at der reelt sker noget på institutionen. Eller også er resultatet udtryk for, at processen med udarbejdelse af UMV'er for alvor er blevet igangsat på uddannelsesinstitutionerne efter et par års tilløb siden lovens ikrafttrædelse.

De interview Rambøll Management har gennemført med ansatte på og medlemmer af DCUM's bestyrelse samt repræsentanter for skoleejerne indikerer, at forklaring 2 er den mest sandsynlige. Interviewene peger generelt på, at der er iværksat en proces, hvor stadigt flere uddannelsesinstitutioner begynder at arbejde med UMV'er. Samtidig peger resultaterne af interviewene på, at der på uddannelsesinstitutionerne landet over og på tværs af typer foregår meget arbejde med undervisningsmiljø, også med inddragelse af elever og studerende.

⁸ I det følgende angives forskelle mellem uddannelsesinstitutioner i de tilfælde, hvor der via data kan identificeres statistisk valide sammenhænge. Da svarprocenterne for en række institutionstyper er relativt lave, er det imidlertid i en række tilfælde ikke muligt at identificere klare sammenhænge i data.

Institutionernes arbejde med undervisningsmiljø

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen bedt lederne om at angive eventuelle aktiviteter, som uddannelsesinstitutionen indenfor de seneste tre år har foretaget for at sikre et godt undervisningsmiljø, som *ikke* udspringer af Lov om undervisningsmiljø. Det gav næsten 1.400 forskellige kommentarer svarende til ca. 80% af alle ledere, der har svaret på spørgeskemaet. Lederne demonstrerer således her en meget stor interesse i undervisningsmiljøet. Kommentarerne er meget forskellige og relaterer sig til specifikke tiltag på uddannelsesinstitutionen såvel som til generelle indsatser. Rambøll Management vurderer, at de fleste faktisk omhandler forhold, der er hørende under loven, men skolelederne opfatter det altså anderledes, idet de mener at de nævnte tiltag vedrører forhold, der går ud over lovens område.

Lederne nævner eksempelvis det fysiske undervisningsmiljø helt fra nybygninger og ombygninger til "oprettelse af en foldevæg" og køb af nye stole. De nævner det psykiske undervisningsmiljø med pædagogiske tiltag, trivselsundersøgelser, antimobbepolitikker mv. Og de nævner det æstetiske undervisningsmiljø med kulturelle arrangementer, udsmykning mv. Af andre aktiviteter nævnes eksempelvis, at elever er blevet medlem af sikkerhedsorganisationen, indførelse af studieudviklingssamtaler, EFQM-indsats, undervisningsmiljø i forbindelse med Arbejdspladsvurderingen (APV'en) mv.

Det er Rambøll Managements vurdering, at hovedparten af disse tiltag kan siges at høre under undervisningsmiljøloven, men det er altså ikke alle ledere, der deler denne opfattelse. Nogle har svaret, at de har en UMV og nævner alligevel aktiviteter som de ovennævnte på spørgsmålet om aktiviteter, som *ikke* udspringer af Lov om undervisningsmiljø. Andre svarer, at de ikke har en UMV og nævner så alligevel sådanne aktiviteter. Ledernes svar indikerer således, at der på mange uddannelsesinstitutioner er fokus på undervisningsmiljøet – uanset hvor struktureret arbejdet med UMV'en er.

Svarene fra lederne viser, at mange ledere opfatter, at de arbejder med undervisningsmiljø som en central del af skolens praksis – og har gjort det og vil gøre det uanset lovens eksistens. Følgende lille udvalg af meget enslydende svar illustrerer den pointe, mange ledere har:

- "Vi forsøger hele tiden at optimere vores undervisningsmiljø. Her skal være gode rammer, vi bygger nyt. Vi ved at god vedligehold har betydning. Vi diskuterer hvad et godt læringsmiljø er"
- "Ja, mange! Man kan jo ikke undervise i et lokalt klima – eller med elever der ikke trives. Der handler vi og uanset loven havde vi handlet. Vi har "blot" skrevet det vi gjorde/gør i vores handleplan"
- "Vi forsøger ALTID (på trods af love) at sikre optimal miljø"
- "man behøver altså ikke en lovgivning, for at man arbejder med at forbedre undervisningsmiljøet. Vi har arbejdet med det løbende – ellers syntes vi da slet ikke, det var interessant at drive skole!"
- "Det gør vi hele tiden, men ikke nødvendigvis på skrift"
- "Uanset Lov om undervisningsmiljø eller, er det et område som altid har indgået i skolens overordnede og daglige planlægning"
- "Ja, det er skolens primære opgave"
- "Hele skolens renovering har haft det ene for øje, at skabe et godt lærings og undervisningsmiljø"

Det er Rambøll Managements vurdering, at disse udsagn er udtryk for en generel opfattelse i uddannelsesmiljøet: at man arbejder med undervisningsmiljø som en central del af institutionens praksis. Vi vurderer endvidere, at tallene i denne undersøgelse indikerer, at institutionernes arbejde med undervisningsmiljø formentlig bliver stadig mere systematiseret på grund af det fokus, Lov om undervisningsmiljø og DCUM skaber omkring måder at tænke og arbejde med undervisningsmiljø.

Svarprocentens betydning for samlet antal skoler med UMV

I analysen af det centrale spørgsmål om antal institutioner, der har udarbejdet en UMV, er det vigtigt at være opmærksom på undersøgelsens svarprocent. Af de uddannelsesinstitutioner, der har fået tilsendt spørgeskemaet, har kun 43% besvaret det. Vi kender ikke årsagen til at nogle institutioner ikke har medvirket i undersøgelsen ved at besvare det tilsendte spørgeskema. Hvis vi antager, at der kun er én årsag til manglende besvarelse – at institutionen ikke har udarbejdet en UMV – vil vi kunne omregne det samlede antal uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet en UMV, til at være 18%. Såfremt vi antager, at alle institutioner, hvor lederen har svaret at institutionen har udarbejdet en UMV med en eller flere af de fire elementer, eller er i gang med eller planlægger at gøre det i dette skoleår, er de eneste institutioner, der arbejder med UMV, og at alle, der ikke har besvaret spørgeskemaet, ikke har eller planlægger at udarbejde en UMV, vil vi kunne omregne det samlede antal institutioner med en UMV til at være 38% af landets uddannelsesinstitutioner.

Det er imidlertid *ikke* statistisk rimeligt at antage dette. *For det første* har nogle institutioner, der ikke har udarbejdet en UMV, besvaret spørgeskemaet, hvilket indikerer, at det ikke alene er en manglende udarbejdelse af UMV, der afholder institutioner fra at medvirke. *For det andet* er det særdeles sjældent, at spørgeskemaundersøgelser som denne opnår en svarprocent på 100, og det er erfaringsmæssigt ikke kun manglende interesse eller lovopfyldelse, der forårsager manglende deltagelse i spørgeskemaundersøgelser som denne.

Rambøll Management vurderer, at det samlede antal uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet en UMV med en eller flere af de fire elementer i henhold til loven, eller er i gang med eller planlægger at gøre det i dette skoleår er et sted mellem 38% og 89% af samtlige institutioner i landet – og at tallet formentlig er tættere på det andet end det første, jf. ovenstående argumentation om at frafald i besvarelse af spørgeskemaet ikke kun skyldes, at institutionen ikke har udarbejdet en UMV eller ikke er interesseret i undervisningsmiljø.

Denne vurdering understøttes af to vurderinger, der umiddelbart synes at trække i hver sin retning: på den ene side kan der i gruppen, der har svaret positivt på om de arbejder med UMV'en, være institutioner, der reelt ikke har udarbejdet en UMV eller arbejder med den i en form som angivet i loven, men som alligevel svarer bekræftende på, at de arbejder med den i henhold til loven. På den anden side giver de gennemførte interview og institutionernes åbne besvarelser i spørgeskemaet os indtryk af, at en lang række institutioner arbejder med undervisningsmiljø på mange forskellige måder og med mange forskellige tilgange *uden* at de opfatter det som værende et arbejde, der specifikt kan siges at være i henhold til loven. I en lang række af disse tilfælde er det imidlertid Rambøll Managements vurdering, at dette arbejde falder ind under loven, der definerer arbejdet med undervisningsmiljø relativt bredt. Disse to modsatrettede tendenser understøtter Rambøll Management i en vurdering af, at antallet af institutioner, der angiver at

have udarbejdet en UMV eller at være i gang med dette, er relativt højt, så fremt institutionernes arbejde med undervisningsmiljø tolkes positivt som aktiviteter, der bindes sammen i en ramme, der udgøres af Lov om undervisningsmiljø.

Vores positive vurdering skal ses i lyset af lovens relativt korte eksistens. Vi vurderer således, at implementering af en lov som Lov om undervisningsmiljø vil tage noget tid. Dels skal kendskab til loven udbredes, dels skal institutionerne finde tid til at arbejde med den, og endelig skal institutionerne finde ud af, hvordan de vil samordne lovens målsætninger og krav med de aktiviteter, der før loven pågik på institutionen omkring udvikling af undervisningsmiljøet.

3.1.2 Uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet en UMV

UMV og handlingsplan

Størstedelen af de udarbejdede UMV'er har fokus på alle de tre områder fysisk, psykisk og æstetisk undervisningsmiljø, om end det sidste kun forekommer i 3/4-del af alle UMV'er, mens de to første forekommer i hhv. 97% og 93%.

Nedenstående tabel 3.2 viser, at hovedparten af uddannelsesinstitutionerne arbejder med en handlingsplan som en del af UMV'en:

Tabel 3.2: Har uddannelsesinstitutionen udarbejdet en handlingsplan som en del af UMV'en?

N= 1.319	Procent
Ja	42
Nej, men er i gang	35
Nej, men planlægger at gennemføre den i dette skoleår	12
Nej	11
Ved ikke	1
Total	101

92% angiver, at handlingsplanen har fokus på det fysiske undervisningsmiljø, 85% at den har fokus på det psykiske undervisningsmiljø, og 66% at den har fokus på det æstetiske undervisningsmiljø.

85% af lederne angiver, at uddannelsesinstitutionen har fulgt op på handlingsplanen.

Elevinvolvering

På de skoler, hvor der er udarbejdet en UMV, angiver lederne som hovedregel, at eleverne har været involveret i udarbejdelsen. 81% angiver dette, mens kun 16% angiver, at UMR'er eller andre elevrepræsentanter ikke har været involveret (3% siger *ved ikke*).

Der er en klar tendens til, at ledere på uddannelsesinstitutioner, hvor elever har været inddraget i udarbejdelsen af UMV'en, er mere positive end ledere på institutioner uden UMV i vurderingen af 1) i hvilken grad UMV'en har medvirket til at sætte fokus på indsatsområder, der kan forbedre elevers evne og/eller lyst til læring, og 2) i vurderingen af i hvilken grad UMV'en har øget elevernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø. Tallene indikerer således, at involvering af elever i udarbejdelse af

UMV'en er medvirkende til at etablere en proces, hvor elevopmærksomheden på undervisningsmiljø og læring øges.

På de skoler, hvor eleverne *ikke* har været involveret, angiver lederne følgende hovedårsager:

- At der ikke var udpeget UMV'er blandt eleverne, da uddannelsesinstitutionen udarbejdede en UMV
- Eleverne var ikke interesserede

Nogle ledere angiver endvidere, at der ikke var nogen UMR'er eller andre elever, der havde tilstrækkelig viden om området. Dykker man ned i de uddybende begrundelser for, hvorfor der ikke var udpeget nogen UMR'er, svarer mange, at det skyldes, at skolens elever ikke er i stand til at udfylde rollen som UMR, hovedsagligt på grund af lav alder. Samtidig svarer mange, at elevholdene på skolen skifter ofte, hvilket vanskeliggør rekruttering til sådanne roller. Det har typisk været tilfælde på erhvervsuddannelserne, hvor der har været udskiftning hver 5. uge.

Bestyrelsesinvolvering

På de skoler, hvor der er udarbejdet en UMV, angiver lederne som hovedregel, at bestyrelsesmedlemmer ikke har været involveret i udarbejdelsen. Således angiver 68% af det ikke har været tilfældet, mens 28% angiver, at bestyrelsesmedlemmer har været involveret (4% siger *ved ikke*).

Dette er efter Rambøll Managements vurdering et relativt lavt tal for uddannelsesinstitutioner, der involverer bestyrelsen i arbejdet med at udarbejde UMV'en. Men da dette ikke er et lovkrav, er der op til den enkelte leder at foretage denne afgørelse. Tallene indikerer imidlertid, at der eksisterer et potentiale for DCUM i at henvende sig til bestyrelser med information om Lov om undervisningsmiljø for herved at søge at engagere bestyrelserne mere i arbejdet med undervisningsmiljø.

Tilgængelighed

3/4-dele af lederne angiver, at UMV'en er tilgængelig for elever. 16% angiver endvidere, at UMV'en er offentliggjort på institutionens hjemmeside. Andre 43% angiver, at den er på vej til at blive offentliggjort på skolens hjemmeside. Dette indikerer, at 59% af alle udarbejdede UMV'er i løbet af kort tid vil være tilgængelige fra uddannelsesinstitutionernes hjemmesider.

Effekt af UMV'en

Lederne på de skoler, hvor der er udarbejdet en UMV, har generelt en positiv vurdering af effekten af UMV'en, jf. nedenstående tabel 3.3:

Tabel 3.3: I hvilken grad vurderer du, at den gennemførte UMV har?

N=1.319	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Medvirket til at sætte fokus på indsatsområder, der kan forbedre elever/studerendes evne og/eller lyst til læring?	15	50	20	7	9
Øget elever/studerendes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø?	11	47	26	34	9
Øget lærernes/undervisernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø?	15	53	19	5	8

Mens relativt få ledere vurderer, at UMV'en i *høj grad* har medvirket til at sætte fokus på indsatsområder og øge elever og underviseres opmærksomhed på undervisningsmiljø, angiver samlet ca. 2/3-dele af alle ledere, at UMV'en i *høj grad* og i *nogen grad* har haft en positiv effekt. Rambøll Management vurderer, at det er rimeligt at antage disse svar som relativt positive, idet skalaen består af fire kategorier, hvorved kategorien i *nogen grad* har overvægt til den positive side. Det skal dog bemærkes, at relativt mange ledere også mener, at det er tilfældet i *mindre grad* eller *slet ikke* (mellem 1/4-del og 1/3-del).

En analyse af tallene opdelt på type af uddannelsesinstitution viser, at der er en sammenhæng mellem udarbejdelse af UMV og positiv vurdering af effekt af UMV'en. På de typer institutioner, der har en overgennemsnitlig andel af med institutioner med UMV, er lederne mere positive end på andre institutionstyper i vurderingen af effekten af UMV'en. Det vil sige, at ledere på gymnasier (alment), erhvervsskoler og øvrige ungdomsuddannelser i højere grad end andre er positive i deres vurdering af effekt.

3.1.3 Uddannelsesinstitutioner, der ikke har udarbejdet en UMV

Nedenstående tabel 3.4 viser, at de ledere, der *ikke* angiver at institutionen har udarbejdet en UMV, angiver manglende tid som den væsentligste årsag til den manglende UMV:

Tabel 3.4: Hvorfor har uddannelsesinstitutionen ikke udarbejdet en UMV iht. loven?

N= 404	Procent
Jeg/vi er i tvivl om, hvordan det skal gøres	14
Jeg/vi synes ikke, der har været tid til det	42
Jeg/vi synes ikke det har været relevant	13
Det risikerer at udløse et udgiftsbehov, vi ikke har råd til	8
Det har ikke min eller min leders interesse	1
Andet	39
Ved ikke	5

Note: Tallene summerer ikke til 100, da det har været muligt at sætte flere kryds. Frygten for at udløse et udgiftsbehov ved at udarbejde en UMV er tilsyneladende ikke udbredt blandt lederne. Af de mange, der har angivet *andet* som årsag, er der følgende tendenser:

Mange svarer, at årsagen til at de ikke har udarbejdet en UMV, er manglende ressourcer, enten i form af manglende timer hos underviserne, eller at det bevidst ikke var blevet prioriteret, da det blev anset som noget uddannelsesinstitutionerne ikke fik ressourcer til fra centralt hold. Dette indikerer, at ressourcer i form af timer har været afgørende for at mange institutioner ikke har udarbejdet en UMV.

Mange angiver også, at den manglende UMV bunder i tidligere, påbegyndte, og planlagte omstruktureringer på den enkelte institution, både af bygningsmæssig karakter og af ledelsen/organisationen. Mange angiver derudover, at de arbejder med undervisningsmiljø ved hjælp af andre redskaber, så som egne undervisningsmiljødrøftelser med elever og interne evalueringer. Kun 5% af de, der angiver *andet* som årsag til manglende UMV, gør opmærksom på, at den manglende udarbejdelse skyldes manglende kendskab til loven.

3.1.4 Undervisningsmiljørepræsentanter (UMR'er) ifølge lederne

Valg af UMR'er

Ifølge lederne angivelser er der på flertallet af uddannelsesinstitutionerne ikke valgt UMR'er, jf. nedenstående tabel 3.5:

Tabel 3.5: Har elever/studerende valgt 1-2 UMR'er iht. loven?

N=1.757	Procent
Ja, der er valgt 2 UMR'er	32
Ja, der er valgt 1 UMR	8
Nej	55
Ved ikke	5
Total	100

Som det fremgår, er der dog på 40% af uddannelsesinstitutionerne valgt en eller to UMR'er, ifølge lederne.⁹

Interviewene gennemført af Rambøll Management, samt en række henvendelser vi har fået fra uddannelsesinstitutionerne i forbindelse med undersøgelsen viser, at mange institutioner har haft UMR'er, men at de i september – hvor undersøgelsen er gennemført – endnu ikke har fået udpeget nye, efter at de tidligere har afsluttet uddannelsen (eksempelvis som 9. klasse eller 3.g elever). Omvendt er der nok gennemsnitligt udpeget færre UMR'er på uddannelsesinstitutioner, der ikke har medvirket i undersøgelsen. På den baggrund er det Rambøll Managements vurdering, at tallet 40% for antal institutioner med UMR'er er et relativt realistisk billede af antal institutioner med UMR'er.

Gymnasier (alment) er overrepræsenteret blandt institutioner med UMR'er. Således angiver 57 % af lederne på gymnasier, at der er udpeget UMR'er på institutionen. Grundskoler er på gennemsnittet med 39%, der har 1 eller 2 UMR'er.

⁹ Det skal bemærkes, at der i tabel 3.11 gives et lidt anderledes resultat, idet eleverne også har kunnet angive, at der på institutionen er en elev-sikkerheds-gruppe eller elev-trivsels-råd, mens denne svarkategori ikke forekommer i spørgeskemaet til lederne. Derfor vil det i tabel 3.5 angivne tal formentlig være højere, såfremt disse særlige konstruktioner, der ikke er definerede i loven, medregnes.

Deltagelse i MIO/MED møder

53% af lederne angiver, at UMR'er har deltaget i flere møder i uddannelsesinstitutionens MIO-/MED-udvalg, mens yderligere 17% angiver, at UMR'er har deltaget i ét møde. Ifølge lederne har UMR'er altså deltaget i mindst et møde på 70% af samtlige institutioner, hvor der er udpeget UMR'er.

Af de ledere, der angiver, at UMR'er ikke har deltaget i møder i institutionens MIO-/MED-udvalg, eller kun har deltaget i et enkelt møde, angiver 41%, at der ikke har været punkter på dagsordenen med betydning for undervisningsmiljøet. Andre hovedårsager angives bl.a. at være:

- Ledelsen har ikke fundet det relevant at inddrage UMR'er
- Manglende interesse hos UMR'er

Lederinformation til elever

Nedenstående tabel 3.6 viser, at mange ledere har foretaget sig noget for at gøre eleverne opmærksomme på deres ret til at udpege UMR'er:

Tabel 3.6: Har du som ledelsesrepræsentant gjort noget for at gøre elever/studerende opmærksom på, at de har ret til at udpege 2 UMR'er?

N= 1.757	Procent
Informeret på møde	38
Udleveret materiale	22
Henledt opmærksomheden på loven el. DCUM	19
Opfordret til at de får valgt UMR'er	29
Andet	22
Nej	28

Note: Tallene for aktiviteter summerer ikke til 100, da det har været muligt at sætte flere kryds. Som det fremgår, svarer 28% nej. Disse respondenter har ikke kunnet angive de øvrige svarkategorier. Respondenter, der har angivet en aktivitet, har kunnet angive en eller flere.

Som det fremgår, angiver 28% af lederne, at de *ikke* har gjort noget. Omkring 1/3-del har informeret på møde og opfordret til, at eleverne får valgt UMR'er. Blandt de, der angiver *andet*, er tendensen således:

59% svarer, at elevrådet på den enkelte skole spiller en afgørende rolle i udvælgelsen af UMR'er. Samtidig svarer 16%, at de delegerer informationsopgaven til undervisere, blandt andet elevrådskontaktlærere, klasselærere og sikkerhedsrepræsentanter. Dette indikerer, at underviserrepræsentanter spiller en rolle i information til elever om deres rettigheder.

Nogle af de ledere, der har svaret *andet*, angiver, at de vælger at gå aktivt i dialog med alle elever, ikke bare elevrådsrepræsentanterne, ved at inddrage alle elever i spørgsmål om undervisningsmiljøet. Dette sker blandt andet gennem ugentlige fællesmøder og fokus på temaer om undervisningsmiljø i undervisningen. Denne gruppe vælger altså at se bort fra elevernes ret til at vælge UMR'er, men gør en indsats gennem andre ordninger.

Der er en klar tendens til, at på uddannelsesinstitutioner, hvor lederne angiver at have gjort noget for at gøre eleverne opmærksom på, at de har ret til at udpege UMR'er, er der i langt højere grad udpeget UMR'er sammenlignet med institutioner, hvor lederen ikke har gjort noget. Fordelt på typer af uddannelsesinstitutioner er grundskolen repræsenteret som gennemsnittet af

institutioner. Gymnasier (alment) er overrepræsenterede blandt institutioner med ledere, der har foretaget sig noget for at gøre eleverne opmærksomme på, at de har ret til at udpege UMR'er.

Effekt af UMR'er

Lederne på de skoler, hvor der er udpeget UMR'er, har generelt en positiv vurdering af effekten af UMR'erne for elevernes indflydelse på undervisningsmiljøet, jf. nedenstående tabel 3.7:

Tabel 3.7: Vurderer du, at udpegelsen af UMR'er har:

N=706	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Øget elevs/studerendes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø?	12	43	28	10	7
Øget lærernes/undervisernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø?	8	41	34	11	6
Øget elevernes/de studerendes indflydelse på undervisningsmiljøet	15	49	23	7	6

Lederne på institutioner, hvor der er udpeget UMR'er, er tilsyneladende delt i deres vurdering af, i hvilken grad udpegelsen af UMR'er har øget elevs og underviseres opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø. Tallene i tabel 3.7. viser således, at kun få har denne vurdering *i høj grad* eller *slet ikke*. Der er ca. lige mange ledere, der samlet angiver hhv. de to positive svarkategorier, hhv. de to negative svarkategorier.

Der er en klar tendens til, at ledere på uddannelsesinstitutioner, hvor der er udpeget en eller to UMR'er, er mere positive end ledere på institutioner uden UMR'er i vurderingen af, i hvilken grad UMR'en har øget elevernes opmærksomhed på et godt undervisningsmiljø. Tallene indikerer altså, at der er en sammenhæng mellem tilstedeværelsen af UMR'er og en generel forøget opmærksomhed på undervisningsmiljø blandt eleverne via UMR'en, og at UMR'er altså er med til at udbrede bevidstheden om undervisningsmiljø på uddannelsesinstitutionerne i samspil med arbejdet med UMR'en.

Denne sammenhæng mellem udpegelsen af UMR'er og UMR'en fremtræder klart i en analyse af uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet en UMR og hvor der er udpeget UMR'er. Kun på 5% af de institutioner, hvor der er udpeget UMR'er, svarer lederen, at der *ikke* er udarbejdet eller planlagt udarbejdet en UMR i dette skoleår indeholdende et eller flere af de fire elementer i henhold til loven. Af de institutioner, hvor der *ikke* er udpeget UMR, har 91% heller ikke udarbejdet en UMR. Tallene viser altså, at der er en klar sammenhæng mellem udarbejdelse af UMR og udpegning af UMR'er. Det indikeres hermed, at skoler, der er engagerede i undervisningsmiljøet, har fokus på såvel UMR'en som UMR'er.

3.2 Bestyrelser

Udarbejdelse af UMV

Tabel 3.8 viser, at 38% af bestyrelsesmedlemmernes uddannelsesinstitutioner har udarbejdet den lovpligtige undervisningsmiljøvurdering i henhold til loven.¹⁰

Tabel 3.8: Ved du, om uddannelsesinstitutionen har udarbejdet den lovpligtige undervisningsvurdering i henhold til loven?

N = 382	Procent
Ja, uddannelsesinstitutionen har udarbejdet den lovpligtige undervisningsvurdering i henhold til loven	38
Nej, men er i gang	21
Nej, men planlægger at udarbejde den i dette skoleår	7
Nej	10
Ved ikke	25

Tallene ligner de, der angives af skolelederne, dog er de lidt lavere for bestyrelsesmedlemmernes besvarelser. Dette indikerer en vis robusthed i data. Det fremgår i øvrigt, at 25% af de adspurgte ikke ved om deres uddannelsesinstitution har udarbejdet vurderingen.

Uddannelsesinstitutioner, der har udarbejdet en UMV

Tabel 3.9 viser, at næsten 2/3-dele af de adspurgte vurderer, at den gennemførte UMV generelt har haft en positiv effekt på elevernes og undervisernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø (svarer i høj grad eller i nogen grad):

Tabel 3.9: I hvilken grad mener du, at den gennemførte undervisningsmiljøvurdering har:

N=224	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke
Medvirket til at sætte fokus på indsatsområder, der kan forbedre elever/studerendes evne og/ eller lyst til læring?	15	50	18	4	13
Øget elever/studerendes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø?	12	47	22	3	16
Øget lærernes/undervisernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø?	17	48	19	3	13
Øget bestyrelsens opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø?	16	43	25	6	9

¹⁰ Vi har i spørgeskemaet bedt respondenterne om at angive sin rolle i bestyrelsen. 90% angiver, at de er formænd for uddannelsesinstitutionens bestyrelse. 5% angiver, at de er medlemmer af uddannelsesinstitutionens bestyrelse, og andre 5% at de er andet.

Samtidig fremgår det, at mellem 22% og 31% af de adspurgte mener, at vurderingen i *mindre grad* eller *slet ikke* har øget elevernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø.

Udpegningen af UMR'er

En del af de adspurgte mener, at udpegelsen af UMR'er generelt har øget elever/studerendes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø samt øget deres indflydelse på undervisningsmiljøet.

65% af de adspurgte angiver, at bestyrelsen ikke har gjort noget for at gøre elever/studerende opmærksomme på, at de har ret til at udpege to undervisningsmiljørepræsentanter, jf. tabel 3.10.

Tabel 3.10: Har bestyrelsen gjort noget for at gøre elever/studerende opmærksom på, at de har ret til at udpege 2 UMR'er?

N = 356	Procent
Informeret på møde	7
Udleveret materiale	4
Henledt opmærksomheden på loven el. Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM	4
Opfordret til at de får valgt UMR'er	6
Opfordret ledelsen til at tilskynde elever/studerende til valg	12
Andet	12
Nej	65

Note: Tallene summere ikke til 100, da det har været muligt at sætte flere kryds. Som det fremgår, svarer 65% nej. Disse har ikke kunne angive de øvrige svarkategorier. Respondenter, der har angivet en aktivitet, har kunne angive en eller flere.

Tallene indikerer, at bestyrelserne generelt ikke har været involveret i opgaven.

3.3 Elever og studerende

Elevers og studerendes valg af UMR'er

Godt halvdelen af de elever, der har besvaret spørgeskemaet, kender ikke Lov om undervisningsmiljø og ved ikke at loven giver dem ret til at vælge 2 UMR'er.¹¹

Tabel 3.11: viser, at kun på 1/3-del af de institutioner, hvor eleverne, der medvirker i spørgeskemaundersøgelsen, går, er der valgt min. 1 UMR'er:

Tabel 3.11: Er der på din uddannelsesinstitution valgt 1-2 UMR'er?

N = 267	Procent
Ja, der er valgt 2 UMR'er	24
Ja, der er valgt 1 UMR	9
Nej, men vi har en elev-sikkerheds-gruppe eller elev-trivsels-råd	27
Nej	10
Ved ikke	29

¹¹ Vi har i spørgeskemaet bedt respondenterne om at angive sin rolle på uddannelsesinstitutionen. 24% angiver at de er UMR'er, 70% at de er medlemmer af elev/studieråd, og 6% at de er andet.

Medregnes antallet af skoler der har en elev-sikkerhedsgruppe eller et elev-trivselsråd, angiver 60% af eleverne, at uddannelsesinstitutionerne har en fast elev/student ordning vedrørende dele af undervisningsmiljøet. Dette er markant flere end angivet af lederne, jf. tabel 3.5 (40%). Da elevundersøgelsen ikke er repræsentativ forekommer det mere rimeligt at anvende tallene fra lederundersøgelsen som indikation af antallet af institutioner med elevvalgte repræsentanter.¹²

Udarbejdelse af UMV

43% af de adspurgte svarer at der på deres institution har udarbejdet en UMV, jf. tabel 3.12:

Tabel 3.12: Ved du om uddannelsesinstitutionen har udarbejdet en undervisningsmiljøvurdering?

N = 267	Procent
Ja, institutionen har udarbejdet en undervisningsmiljøvurdering	43
Nej, men er i gang	14
Nej, men planlægger at udarbejde den i dette skoleår	9
Nej	9
Ved ikke	25

Tallene fra eleverne ligger altså på nogenlunde ens niveau som ledere, dog lidt lavere.

De elever, hvis uddannelsesinstitution ikke har udarbejdet en UMV, angiver forskellige årsager til dette:

- At skolens ledelse er i tvivl om, hvordan det skal gøres
- At skolens ledelse ikke har ment, det var relevant
- At skolens ledelse ikke har ment, der var tid til det
- At skolens ledelse har været bange for, at det ville koste skolen for mange penge
- At eleverne ikke har ment, at det var relevant

Blandt de elever, hvis uddannelsesinstitution har udarbejdet eller planlægger at udarbejde en UMV, er der en overvejende positiv vurdering af dens effekt for både elever og undervisere. 57% mener, at UMV'en *i høj grad* eller *i nogen grad* har medvirket til at sætte fokus på indsatsområder, der kan forbedre elevernes evne og/eller lyst til læring. 58% mener, at den *i høj grad* eller *i nogen grad* har medvirket til at øge elevernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø, og 59% at den *i høj grad* eller *i nogen grad* har øget undervisernes opmærksomhed på vigtigheden af et godt undervisningsmiljø.

¹² Imidlertid skal det bemærkes, at svarkategorien med elev-sikkerheds-gruppe eller elev-trivsels-råd ikke forekommer i spørgeskemaet til lederne. Derfor vil det i tabel 3.5 angivne tal formentlig være højere, såfremt disse særlige konstruktioner, der ikke er definerede i loven, medregnes.

3.4 Holdninger til loven

De gennemførte interview med ansatte på DCUM, medlemmer af bestyrelsen, samt repræsentanter for skoleejerne viser en uenighed om loven og dens virke.

Nogle respondenter peger på, at mange ledere på uddannelsesinstitutioner mener, at loven er overflødig, idet den omhandler forhold, som institutionerne altid har haft fokus på, idet undervisningsmiljø er en helt central del af institutionens virke. Denne gruppe peger på, at selv om nogle institutioner ikke angiver at have udarbejdet en UMV, vil de reelt arbejde med undervisningsmiljø og indsatser som intenderet i loven. Rambøll Management har fundet en række eksempler på dette, også hvor der finder en solid inddragelse af elever og studerende sted, og vi vurderer på denne baggrund, at det formentlig er korrekt, at mange institutioner udover de, der har angivet at have udarbejdet en UMV, arbejder med forhold i relation til de målsætninger, der afspejles i loven. Dette viser sig også i de mange åbne besvarelser fra lederne i spørgeskemaundersøgelsen, jf. afsnit 3.1.1.

En gruppe respondenter finder, at loven bør afskaffes, idet den ikke virker hensigtsmæssigt og påfører skoleejere betragtelige potentielle eller reelle omkostninger uden økonomisk kompensation herfor. Gruppen finder, at de 20 timer tildelt hver kommunale folkeskole til udarbejdelsen af en UMV ikke er tilstrækkeligt, og at udarbejdelse af UMV risikerer at medføre store udgiftskrav for skolerne, der ikke kan imødegås med de eksisterende kommunale budgetter.

En anden gruppe respondenter finder, at lovens genstandsfelt bør udvides, og at loven bør udvides med flere krav til uddannelsesinstitutionerne og større mulighed for myndighedsudøvelse fra DCUM eller Undervisningsministeriet til at gennemsætte lovens krav til institutionerne. Argumentationen er, at emnet er centralt og at ingen skoler skal kunne undslå sig at udarbejde en UMV, udpege UMR'er og generelt arbejdet mere systematisk med udvikling af undervisningsmiljøet. De henviser til, at mange institutioner ikke har udarbejdet en UMV, og at der på mange institutioner heller ikke er udpeget UMR'er. De anfører, at dette er argument for, at en opfyldelse af loven skal sikres via stærkere krav og myndighedsudøvelse via kontrol og sanktioner.

En stor gruppe respondenter befinder sig mellem disse to positioner, idet gruppen vurderer, at loven virker hensigtsmæssigt og efter intentionen, samt at den ikke bør ændres i hverken genstandsfelt eller muligheden for forøget myndighedsudøvelse. Denne gruppe respondenter peger på, at loven er hensigtsmæssig, fordi den regulerer et vigtigt område af uddannelsesinstitutionernes virke, men at netop fraværet af en regulær myndighedsrolle hos DCUM med kontrol- og sanktionsmulighed etablerer de bedst mulige vilkår for at få gennemsat loven blandt institutionerne. Argumentationen er, at dette bedst sker via vidensformidling, inspiration og dialog. Gruppen frygter, at såfremt DCUM tildeles en styrket myndighedsrolle er der risiko for, at en række uddannelsesinstitutioner vil udarbejde en UMV, der lever op til lovens formelle krav, men uden at der er et reelt indhold i den, og uden at der er en reel vilje til at anvende UMV'en. Endvidere vurderer de, at en ændret rolle for DCUM vil kræve langt flere ressourcer i DCUM.

4. DCUM

4.1 Organisation og indsats

DCUM blev etableret i april 2002 med en bevilling på 5 mio. kr. årligt. Udover centrets leder, der er tidligere skoleleder, er der fire fastansatte konsulenter: en fysioterapeut (ansat på deltid), en arkitekt, og to cand.mag. uddannede. Hertil kommer p.t. tre ansatte i tidsbegrænsede stillinger: en sekretær, en informationsmedarbejder og en projektmedarbejder med sekretariatsfunktion for projekt "En tryk skole" under programmet "Skolen i bevægelse".

DCUM's bestyrelse består af 15 medlemmer, der repræsenterer elevorganisationer, skoleejere, undervisere og forældre. Bestyrelsen har de første år af centrets eksistens fokuseret på centrets etablering og overgang til drift. På det seneste bestyrelsesmøde er det besluttet, at der nu skal være mere tid til strategiske udviklingsdrøftelser. Rambøll Management vurderer, at det er hensigtsmæssigt, at bestyrelsen anlægger et mere strategisk fokus på nuværende tidspunkt, hvor DCUM overgår fra en etablerings- til en driftsfase.

DCUM's strategi har været at etablere information med størst muligt potentiale for at nå målgruppen. Centrets hjemmeside har høj prioritet som informationskanal, ligesom pjecer, konferencer mv. er anlagt på en bred målgruppe.

DCUM har de første år af dets eksistens dog fokuseret på grundskolen. Argumentet har været, at med den eksisterende personalenormering har det været nødvendigt at prioritere aktiviteterne. Grundskolen er blevet valgt som et første prioritetsområde med den begrundelse at man herved når mange uddannelsesinstitutioner, idet grundskolerne udgør ca. halvdelen af alle uddannelsesinstitutioner i Danmark, ligesom eleverne i grundskolen generelt kan antages at være den målgruppe, der har størst behov for at blive hjulpet i gang. Endvidere er det en antagelse, at en kvalificering af eleverne i grundskolen til at arbejde med undervisningsmiljø vil blive båret videre i uddannelsessystemet af eleverne.

DCUM har vægtet at sikre kvalitet i sine aktiviteter og produkter frem for volumen. Det har betydet, at der er arbejdet med relativt få, men høj kvalitetsprodukter med det formål at tilvejebringe produkter og aktiviteter af høj anvendelsesværdi for uddannelsesinstitutionerne. I centrets første leveår blev der udsendt en vejledning til alle uddannelsesinstitutioner om Lov om undervisningsmiljø sammen med en introduktionspjece om centret og et spørgeskema om institutionernes arbejde med undervisningsmiljø. Senere kom publikationen "Æstetik ja tak" om æstetik i undervisningsmiljøet, og "Mobbenøglen", der kom som led i en kampagne imod mobning.

DCUM har endvidere afholdt to store VIS-konferencer om mobning (begge med mere end 400 deltagere), og to nye konference er planlagt om hhv. "Din krop – din skole" og æstetik i undervisningsmiljøet. Der er endvidere udviklet et spørgeskema til brug for uddannelsesinstitutioner, der ønsker at måle elevernes vurderinger af undervisningsmiljø. Institutionerne har kunnet få genereret standardrapporter ved DCUM. En ny model er p.t. under udarbejdelse. Endvidere er centret ved at udarbejde en samlet Guide til undervisningsmiljø, der forventes færdig i sommeren 2005. Den lange produktionsstid afspejler centrets vægtning af kvalitet i sine produkter.

De gennemførte interview peger generelt på tilfredshed blandt interessenterne med kvaliteten af DCUM's produkter og aktiviteter. Hermed udtrykkes der opbakning til strategien med at fokusere på kvalitet. Rambøll Management vurderer, at strategien er hensigtsmæssig, idet DCUM har skullet sætte fokus på undervisningsmiljø med en mere systematisk tilgang end det hidtidige arbejde på skolerne, der ikke på samme måde har været defineret som efter lovens ikrafttræden og DCUM's eksistens. Rambøll Management vurderer dog, at en produktionstid på et år for en Guide, der fortrinsvis baserer sig på centrets eksisterende produkter, daglige arbejde og centrale genstandsfelt, forekommer at være lang tid.

DCUM har endvidere deltaget i en lang række arrangementer og møder på uddannelsesinstitutioner, ligesom centret har opnået stor synlighed i pressen. Centret har dog måttet afvise at deltage i større dagsarrangementer og lignende, der har krævet for megen individuel forberedelse af konsulenten, fordi der ikke er tid til denne type aktiviteter kun for enkelte uddannelsesinstitutioner, skolebestyrelser, forældregrupper mv.

DCUM modtager henvendelser videregendt fra Undervisningsministeriet. Endvidere samarbejder DCUM med ministeriet, styrelser og arbejdsgrupper om diverse projekter. DCUM har eksempelvis i samarbejde med Børnerådet og Skole og Samfund taget initiativ til etablering af det meget brede samarbejde "Trivselserklæringen", og centret er sammen med KL, By og Byg og Kriminalpræventivt Råd engageret i et samarbejde om hærværk.

DCUM har dog også oplevet, at manglende kendskab i andre ministerier end Undervisningsministeriet har betydet, at centret enten ikke eller i aller-sidste øjeblik er blevet inddraget. Det gælder Sundhedsstyrelsen, der først i sidste øjeblik inddrog DCUM i en indsats om sundheds-smileys på skoler, og Miljøstyrelsen, der ikke inddrog DCUM i en kampagne om støj i skolerne. Det er Rambøll Managements vurdering, at en sådan manglende inddragelse er u hensigtsmæssig og ikke i overensstemmelse med centrets formål. Den manglende inddragelse skal formentlig tilskrives et manglende kendskab til DCUM i andre ministerier.

Der er varierende vurderinger blandt interessenter af, i hvilken grad DCUM er forum for dialog om undervisningsmiljø. Nogle finder, at DCUM er meget synlig i debatten og i uddannelsesmiljøet, mens andre ikke finder DCUM synlig.

DCUM har ikke prioriteret at beskæftige sig med lignende spørgsmål vedrørende sikkerhed og sundhed for børn i daginstitutioner, som det fremgår af loven, at DCUM kan gøre. Argumentet er, at der ikke har været tid til også at prioritere sådanne aktiviteter.

DCUM har heller ikke beskæftiget sig meget med at tage initiativ til at udtale sig om undervisningsmiljø overfor relevante ansvarlige myndigheder. Også denne aktivitet er blevet nedprioriteret til fordel for andre aktiviteter. Centret arbejder p.t. på at udvikle en standardskrivelse, der kan benyttes til at gøre myndigheder opmærksomme på problemer, som DCUM har konstateret i dets arbejde, via henvendelser mv.

DCUM arbejder p.t. med dets strategiske udvikling i fremtiden, idet der er behov for at etablere en strategi for den driftsfase, centret nu er på vej over i. Det er Rambøll Managements vurdering, at det er hensigtsmæssigt, at DCUM's ledelse nu sætter fokus på centrets fremtidige strategi med henblik på at etablere centret i en driftsfase, hvor dets aktiviteter finder sted efter bevidste strategiske valg og prioriteringer. Der skal etableres målsætninger

og prioritering af nye indsatsområder efter at grundskolen har haft størst fokus, der skal udvikles indsatsplaner, indikatorer for succeskriterier, så det bliver muligt at vurdere resultaterne, mv.

Det er Rambøll Managements vurdering, at et påtænkt skifte i fokus fra grundskolen til de øvrige niveauer i uddannelsessystemet vil være hensigtsmæssigt for også at give øvrige institutionstyper fokus. Endvidere er det Rambøll Managements vurdering, at der i den indsats der fortsat rettes mod grundskolen kan være behov for at sætte fokus på skoleejere og bestyrelser efter flere år med skoleledelsen i fokus. De skoler, der på nuværende tidspunkt ikke har udarbejdet en UMV, og hvor der ikke er udpeget UMR'er, nås nu måske bedst gennem kommunalbestyrelsens og den kommunale administrative ledelses varetagelse af myndighedsansvaret for folkeskolen, ligesom skolebestyrelserne kan medvirke til at sætte Lov om undervisningsmiljø på dagsordenen på skolerne. Det betyder, at DCUM potentielt kan styrke bevidstheden om undervisningsmiljøet på skolerne gennem aktiviteter målrettet kommunalbestyrelser, den kommunale administrative ledelse og skolebestyrelserne.

4.2 Henvendelser til DCUM

Antallet af henvendelser fra uddannelsesinstitutioner, organisationer og privatpersoner til DCUM er steget markant i centrets første år. Henvendelserne kan deles op i to typer: besøgende på DCUM's hjemmeside, samt skriftlige og telefoniske henvendelser til centrets medarbejdere.

Som det fremgår af tabel 4.1, var der i 2002 gennemsnitligt ca. 550 besøgende på hjemmesiden pr. dag. Dette tal steg til ca. 1.100 i 2003, og yderligere til ca. 2.250 besøgende pr. dag i 2004.

Tabel 4.1: Antal daglige hits på DCUM's hjemmeside på hverdage målt i efteråret (august – september)

År	2002	2003	2004
Antal daglige hits	500-600	700-1.500	1.500-3.000

Note: Gennemsnitligt antal hits på hverdage, opgjort i august-september.

Rambøll Management vurderer, at tallet for gennemsnitligt dagligt antal hits på DCUM's hjemmeside er højt. Tallene indikerer en interesse for DCUM og undervisningsmiljø generelt.

Af tabel 4.2 fremgår det, at antallet af personlige henvendelser til centrets medarbejdere steg fra 2002 til 2003. Beregnes på baggrund af foreløbige tal det samlede antal for 2004, vil der dog ske et fald i antal henvendelser mellem 2003 og 2004.¹³

Tabel 4.2: Antal personlige henvendelser til DCUM pr. år

År	2002	2003	2004
Antal henvendelser	129	1.256	810

¹³ Beregnet på baggrund af antal henvendelser mellem 01.01.04 og 23.09.04 (608), hvor dette antal er vægtet som $\frac{3}{4}$ af det samlede antal henvendelser for 2004. Samme udregningsmetode er anvendt for andre beregnede tal nedenfor.

Stigningen mellem 2002 og 2003 kan aflæses på alle afsendere af henvendelser. Henvendelser fra grundskoler steg fra 63 henvendelser til 394 henvendelser. Henvendelser fra gymnasier steg fra 3 til 32 i samme periode. Henvendelser fra erhvervsskoler steg fra 6 til 41, og fra voksenuddannelsesinstitutioner fra 11 til 28.

Også henvendelser fra personer og organisationer steg markant fra 2002 til 2003. Henvendelser fra personer steg fra 4 til 104 fra 2002 til 2003, og fra organisationer fra 17 til 516.

Som vist falder antallet af henvendelser formentlig fra 2003 til 2004. Udviklingen i antal henvendelser med en kraftig stigning mellem første og andet år, efterfulgt af et mindre fald mellem andet og tredje år, kan formentlig forklares som en normalisering af antallet af henvendelser til DCUM, efter en naturlig høj bevågenhed om DCUM i det andet år, hvor DCUM for alvor er blevet eksponeret. Tilsvarende er den stadige udvikling af hjemmesiden formentlig medvirkende til, at flere finder svar på spørgsmål via hjemmesiden.

4.3 Uddannelsesinstitutionernes vurdering af DCUM

4.3.1 Ledernes vurderinger

Kendskab til DCUM og DCUM's tilbud

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af uddannelsesinstitutionerne har vi spurgt til ledernes kendskab til og vurdering af DCUM og dets ydelser. Af nedenstående tabel 4.3 fremgår det, at 76% af lederne, der medvirker i undersøgelsen, kender DCUM:

Tabel 4.3: Kender du Dansk Center for Undervisningsmiljø – DCUM?

N=1.757	Procent
Ja	76
Nej	24

Rambøll Management vurderer, at kendskabsgraden til DCUM er relativt høj, idet det er naturligt, at nogle ikke kender centret på grund af manglende interesse, nyudnævnte ledere med manglende overblik mv. Naturligvis kan der være relativt flere ledere blandt de, der ikke medvirker i spørgeskemaundersøgelsen, der ikke kender DCUM – og måske ikke medvirker i undersøgelsen netop på grund af manglende viden om DCUM og loven. Men på baggrund af data, vurderer vi, at DCUM har opnået en høj kendskabsgrad. Der kan ikke konstateres forskelle mellem typer af uddannelsesinstitutioner.

Adspurgt om kendskab til DCUM's tilbud, svarer lederne som angivet i nedenstående tabel 4.4:

Tabel 4.4: Kender du DCUM's tilbud?

N= 1.754	Procent
Jeg/vi har fået skrivelse fra Undervisningsministeriet om DCUM	48
Jeg/vi har besøgt DCUM's hjemmeside www.dcum.dk	48
Jeg/vi har fået materiale fra DCUM	49
Jeg/vi har mundtligt fået rådgivning fra DCUM (i telefon, møde el. andet)	6
Jeg/vi har deltaget i kursus el. konference arrangeret af DCUM	6
Jeg/vi har hørt DCUM på kursus el. konference i andet regi	10
Andet	4
Kender ikke DCUM's tilbud	24

Note: Tallene for kendskab til tilbuddene summerer ikke til 100, da det har været muligt at sætte flere kryds. Som det fremgår, svarer 24% at de ikke kender DCUM's tilbud. Disse respondenter har ikke kunnet angive de øvrige svarkategorier. Respondenter, der har angivet kendskab til et tilbud, har kunnet angive et eller flere.

Hjemmesiden

Halvdelen af lederne angiver, at de eller en anden på institutionen har besøgt DCUM's hjemmeside. Rambøll Management vurderer, at dette er en succes for DCUM, som også er afspejlet i det relativt store antal hits på hjemmesiden særligt i 2003, men også i 2004, jf. afsnit 4.2. Adspurgt om deres vurdering af, i hvilken grad hjemmesiden indeholder den information, de har brug for om undervisningsmiljø, svarer 35% af lederne, at dette er tilfældet *i høj grad* og andre 50% at dette er tilfældet *i nogen grad*. Kun 5% svarer *i mindre grad* eller *slet ikke*. Også brugervenligheden af hjemmesiden vurderes at være høj: 28% af lederne svarer, at de *i høj grad* finder at den er brugervenlig, og andre 53% svarer *i nogen grad*. Kun 6% svarer *i mindre grad* eller *slet ikke*.

Rambøll Management vurderer, at data indikerer, at strategien med at DCUM skal virke ved en stærk hjemmeside er lykkedes, herunder fordi DCUM tilsyneladende har været i stand til at udvikle en hjemmeside med relativt stor anvendelighed for ledere af uddannelsesinstitutionerne.

Undervisningsministerens "hyrdebrev"

I betragtning af at Undervisningsministeren i efteråret 2003 udsendte det såkaldte "hyrdebrev" om loven er det lidt overraskende, at kun halvdelen af lederne angiver at have modtaget skrivelse fra Undervisningsministeriet. En del af forklaringen på dette tal kan være, at der er sket en udskiftning af ledere siden brevets udsendelse. Endvidere kan nogle respondenter have hoppet hurtigt hen over spørgsmålet i spørgeskemaet og dermed ikke forholdt sig til spørgsmålet. Alligevel indikerer tallet, at "hyrdebrevet" ikke har haft et stort direkte afsæt i ledernes bevidsthed. Rambøll Management vurderer dig, at det faktum, at så mange uddannelsesinstitutioner er begyndt at udarbejde en UMV i 2004 (altså efter brevets udsendelse), jf. afsnit 3.1.1, hvor det fremgår, at 82% af respondenterne har eller er i gang med at udarbejde en UMV, indikerer dog, at "hyrdebrevet" har været medvirkende til at øge ledernes bevidsthed om loven.

Rådgivning

De ledere, der angiver at have fået mundtlig rådgivning fra DCUM, er meget tilfredse. 44% angiver, at rådgivningen *i høj grad* var fyldestgørende, og andre 40% angiver, at dette var tilfældet *i nogen grad*.

Kursus og konference

De ledere, der angiver at have deltaget i kursus eller konference arrangeret af DCUM er ligeledes meget tilfredse. 41% angiver, at kurset/konferencen *i høj grad* var godt/god, og andre 47% angiver, at dette var tilfældet *i nogen grad*.

Blandt alle ledere der har deltaget i undersøgelsen, og altså ikke kun de, der har været på kursus/konference arrangeret af DCUM, svarer kun 6% dog, at de *i høj grad* finder kursus- og conferenceudbuddet relevant. 19% finder, at dette *i nogen grad* er tilfældet. Hele 62% svarer *ved ikke*. Rambøll Management vurderer, at disse tal indikerer, at relativt mange ledere på uddannelsesinstitutioner ikke kender DCUM's kursus- og conferenceudbud.

Materiale

Det er relativt mange ledere, der husker materiale fra DCUM. Halvdelen angiver således at have fået materiale fra DCUM.

20% af samtlige ledere i undersøgelsen finder *i høj grad*, at DCUM stiller relevant materiale til rådighed til at gennemføre en UMV. Andre 31% finder at dette er tilfældet *i nogen grad*. 10% angiver *i mindre grad* eller *slet ikke*. 39% angiver *ved ikke*.

Vi har efterprøvet, om data siger noget om sammenhængen mellem vurdering af DCUM's materiale til at gennemføre en UMV, og i hvilken grad institutionen har udarbejdet en UMV. Resultaterne i undersøgelsen viser ikke nogen sådan sammenhæng, hvilket indikerer at uddannelsesinstitutionerne arbejder med UMV'en uafhængigt af materialet fra DCUM. Materialet kan godt være inspirerende – hvilket ovennævnte tal indikerer er tilfældet – men det er formentlig ikke afgørende for, om institutionen udarbejder en UMV.

Forum for dialog

Adspurgt om hvorvidt DCUM skaber dialog om undervisningsmiljø i Danmark angiver 45% af lederne, at de finder at dette er tilfældet *i høj grad* eller *i nogen grad*. 45% svarer *ved ikke*.

Efterspørgsel efter yderligere tilbud

Vi har i spørgeskemaet spurgt lederne, om de savner noget fra DCUM. Nogle har svaret, at det gør de. Det efterspurgte kan inddeles i fire typer behov:

- Måltrettet hjælp til gennemførelse af UMV. Nogle ledere mener, at DCUM's informationsmateriale og vurderingsredskaber mangler fokus. Det burde i højere grad være rettet mod bestemte skoletyper (f.eks. produktionsskoler, friskoler, skoler der har en stor udskiftning af elever), samt være differentieret mod bestemte elevgrupper (f.eks. elever i de mindre klasser)
- Mere brugervenlige og fleksible IT-baserede vurderingsredskaber. Nogle ledere savner, at DCUM stiller IT-baserede redskaber, deriblandt analyseprogrammer og evalueringsskemaer, til rådighed, som det er muligt at ændre og redigere i, afhængig af den enkelte skoles behov. Det er også savnet, at DCUM gør det muligt for den enkelte skole at gennemføre den egentlige analyse og opgørelse selv
- Formidling af vurderingsresultater fra andre uddannelsesinstitutioner i form af en 'erfaringsbank', der er tilgængelig via Internettet

- Billigere serviceydelser, bl.a. i form af mere enkle vurderingsredskaber, gratis kurser, og gratis besøg af DCUM's medarbejdere

Samlet vurderer Rambøll Management, at lederne er relativt glade for og tilfredse med DCUM's tilbud. Bortset fra en generel mangel på viden om DCUM's kursus- og konferenceudbud er de, der har brugt DCUM's tilbud ret positive i deres vurdering af ydelsen. Der kan ikke konstateres forskelle i typer af uddannelsesinstitutioner.

4.3.2 Bestyrelsernes vurderinger

Kun 1/4-del af de bestyrelsesmedlemmer, der medvirker i undersøgelsen, angiver at de kender DCUM.

Tabel 4.5 viser bestyrelsesmedlemmernes kendskab til DCUM's tilbud:

Tabel 4.5: Kender du DCUM's tilbud?

N = 378	Procent
Jeg/bestyrelsen har fået skrivelse fra Undervisningsministeriet om DCUM	10
Jeg/bestyrelsen har besøgt DCUM's hjemmeside www.dcum.dk	13
Jeg/bestyrelsen har fået materiale fra DCUM	11
Jeg bestyrelsen har mundtligt fået rådgivning fra DCUM (i telefon, møde eller andet)	3
Andet	5
Kender ikke DCUM's tilbud	72

Note: Tallene summere ikke til 100, da det har været muligt at sætte flere kryds. Som det fremgår, svarer 72% at de ikke kender til DCUM's tilbud. Disse har ikke kunne angive de øvrige svarkategorier. Respondenter, der har angivet en aktivitet, har kunnet angive en eller flere.

De bestyrelsesmedlemmer, der kender DCUM's hjemmeside, udtrykker generelt høj tilfredshed med den. 3/4-dele vurderer at hjemmesiden *i høj grad* eller *i nogen grad* indeholder til den information om undervisningsmiljø de har brug for, og at den er brugervenlig. 3/4-dele af de bestyrelsesmedlemmer, der har fået rådgivning fra DCUM, er også *i høj grad* eller *i nogen grad* tilfredse.

Indikationen af et lavt kendskab til DCUM og dets aktiviteter blandt bestyrelsesmedlemmerne understøttes af at 72% ikke kender til centrets aktiviteter. Det manglende kendskab til DCUM afspejler sig i det bestyrelsesmedlemmerne angiver at savne fra DCUM. En mindre gruppe anfører således, at de savner:

- Bedre oplysning om DCUM til bestyrelsesmedlemmer
- Bedre samarbejde mellem DCUM og bestyrelsesmedlemmer om udarbejdelsen af nødvendige spørgsmål til brug i undervisningsmiljøevalueringen
- Billigere ydelser

4.3.3 Elever og studerendes vurderinger

29% af de 267 elever/studerende, der har besvaret spørgeskemaet, kender DCUM.

Tabel 4.6 viser elevernes kendskab til DCUM's tilbud:

Tabel 4.5: Kender du DCUM's tilbud?

N = 264	Procent
Jeg har fået skrivelse fra Undervisningsministeriet om DCUM	11
Jeg har besøgt DCUM's hjemmeside www.dcum.dk	13
Jeg har fået materiale fra DCUM	18
Jeg har mundtligt fået rådgivning fra DCUM (i telefon, møde eller andet)	3
Jeg har deltaget i kursus eller konference arrangeret af DCUM	4
Jeg har hørt DCUM på kursus eller konference i andet regi	3
Andet - hvad:	4
Kender ikke DCUM's tilbud	69

Note: Tallene summere ikke til 100, da det har været muligt at sætte flere kryds. Som det fremgår, svarer 69% af de ikke kender DCUM's tilbud. Disse har ikke kunne angive de øvrige svarkategorier. Respondenter, der har angivet et tilbud, har kunne angive et eller flere.

69% angiver, at de ikke kender DCUM's tilbud. Godt $\frac{3}{4}$ -dele af de elever, der kender DCUM's hjemmeside, er tilfredse: de vurderer *i høj grad* eller *i nogen grad*, at den indeholder den information, de har brug for om undervisningsmiljø, og at den er brugervenlig.

Adspurgt om der er noget de savner fra DCUM angiver ca. $\frac{2}{3}$ -dele af eleverne, der har besvaret spørgeskemaet, at de savner noget. Dette er generel information om DCUM's rolle i forhold til undervisningsmiljøet på den enkelte institution og specifik information om DCUM's tilbud til institutioner og elever. DCUM's manglende synlighed blandt elever/studerende giver sig udslag i, at der i endnu mindre omfang end blandt skolebestyrelsesmedlemmer ikke er konkrete forslag til tiltag.

Bilag: Metode for undersøgelsen

Undersøgelsen er gennemført på kort tid: dataindsamlingen er foregået i perioden fra dens iværksættelse d. 3. september 2004 til d. 29. september, hvorefter analysen er foretaget.

Undersøgelsen er baseret på tre spørgeskemaundersøgelser:

- En undersøgelse blandt ledere af samtlige uddannelsesinstitutioner i Danmark
- En undersøgelse blandt bestyrelsesformænd på uddannelsesinstitutioner
- En undersøgelse blandt undervisningsmiljørepræsentanter, elevrådsformænd eller andre elevrepræsentanter på uddannelsesinstitutioner

Endvidere har Rambøll Management gennemført en dokumentanalyse af lovgivningen og dens tilblivelse, materiale fra DCUM mv.

Derudover har vi interviewet følgende personer:

- De fem fastansatte medarbejdere på DCUM
- Medlemmerne af DCUM's bestyrelse – alle er blevet kontaktet, men nogle få er det ikke lykkedes at komme i kontakt med i den korte undersøgelsesperiode
- Repræsentanter for skoleejerne: Undervisningsministeriet, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, Efterskoleforeningen, Frie Grundskolers Fællesråd, Dansk Friskoleforening, Handelsskolernes Bestyrelsesforening, og Foreningen af skoleledere ved tekniske skoler

Spørgeskemaundersøgelserne er gennemført via e-mail med en rykker pr. e-mail. For skoleledere er der endvidere gennemført en telefonisk rykkerrunde til de, der ikke havde besvaret skemaet efter ca. 1½ uge og en e-mail rykker uden resultat. For de øvrige grupper er der gennemført telefonisk rykkerrunde til de, der ikke havde besvaret skemaet efter ca. 1 uge.

For skolelederne er undersøgelsen gennemført for totalpopulationen af uddannelsesinstitutioner i Danmark. Grundlaget har været en liste fra DCUM, der har været anvendt af centret i dets to tidligere e-mail baserede spørgeskemaundersøgelser til skoleledere. Center for Offentlig Kompetenceudviklings uddannelser har været undtaget, idet de i de tidligere undersøgelser har tilkendegivet overfor DCUM, at de ikke finder sig omfattet af loven. DCUM vurderer, at COK uddannelserne er omfattet af loven, da de har et skolenummer. Rambøll Management har vurderet, at der med den meget korte frist for undersøgelsen ikke var tid til at afklare dette spørgsmål, hvorfor de specifikke uddannelser blev udeladt (25 stk.).

Listen over uddannelsesinstitutioner er blevet opdateret efter at en del e-mail adresser viste sig at være ude af funktion (nedlagte skoler, skoleledere der ikke er på skolen længere og lignende). Spørgeskemaet er udsendt til i alt 4.101 uddannelsesinstitutioner. 1.757 har besvaret skemaet svarende til en svarprocent på 43. Rambøll Management vurderer, at dette er en tilfredsstillende svarprocent, når der henses til den korte tid til mere præcis identificering af kontaktinformation og korte svarfrister givet til respondenterne. Vi vurderer således, at vi med mere tid kunne have rensset listen yderligere for e-mail adresser, der er ude af brug, hvorved den reelle svarprocent ville have været højere.

Med en svarprocent på 43 er der imidlertid usikkerhed omkring resultaterne, idet vi ikke har viden om, hvad frafaldet skyldes. Der er som nævnt formentlig nogle forklaringer i adresser, der ikke er brug, og relativt kort svartid for respondenterne, hvilket udelukker nogle fra deltagelse på grund af travlhed, sygdom og andet fravær. Men det må endvidere antages, at nogle ikke medvirker, fordi undersøgelsens genstandsfelt – Lov om undervisningsmiljø – ikke har deres interesse. Det er vanskeligt at estimere omfanget af denne gruppe. Rambøll Management vurderer, at svarprocenten dog er så høj, at data har den fornødne kvalitet til at kunne anvendes.

For bestyrelsesrepræsentanter har vi defineret bestyrelsesformanden som den relevante respondent. Det har været vanskeligt at etablere en database for populationen. Vi har forsøgt at identificere kontaktinformation via diverse organisationer, men det er kun lykkedes via Skole og Samfund, der beredvilligt har medvirket ved at udsende spørgeskemaet til organisationens medlemmer, der dækker ca. halvdelen af alle grundskoler. Endvidere har vi forsøgt at identificere kontaktinformation via uddannelsesinstitutionernes hjemmesider og ved telefonopringninger til institutioner. Trods disse forsøg er det ikke lykkedes os at identificere en stor mængde bestyrelsesformænd specifikt. Derfor er spørgeskemaet blevet udsendt pr. e-mail til en del generelle institutionsadresser (e-mail) med en overskrift, der var attesteret bestyrelsesformanden. Vi har imidlertid fået en del henvendelser fra skoleledere, der med henvisning til denne e-mail har anført, at de har modtaget to ens e-mails og derfor slettet nummer 2. Vi har gjort opmærksom på, at e-mail nummer 2 (udsendt ca. en uge efter e-mailen rettet til skolelederne) var rettet til bestyrelsesformænd. Men det må antages, at en meget stor del skoleledere har slettet mailen uden at kontakte os, hvorfor en række e-mail henvendelser til bestyrelsesformænd er gået tabt. Derfor vil den reelle svarprocent være højere end den vi faktisk kan konstatere, idet en række e-mails aldrig er nået frem til den modtager vi ønskede.

Der er samlet udsendt spørgeskema til 2.260 bestyrelsesformænd eller generelle skoleadresser. Heraf 1.500 til grundskolen via Skole og Samfund. Af disse har kun 382 besvaret spørgeskemaet svarende til en svarprocent på 17. Svarprocenten er jævnt fordelt på typer af uddannelsesinstitutioner. Repræsentanterne for grundskolen har en svarprocent på 20, og adskiller sig således ikke var de øvrige typer institutioner. Den lave svarprocent betyder, at resultaterne ikke kan antages at være repræsentative for populationen af bestyrelsesformænd. Vi anvender derfor kun udvalgte resultater i rapporten, og hvor vi gør det anvendes disse som strømpile. Det er vigtigt at være opmærksom på dette i anvendelsen af data fra bestyrelsesrepræsentanterne.

Det samme problem med identificering af kontaktinformation er tilfældet for elevrepræsentanter. I spørgeskemaet til skoleledere har vi spurgt om e-mail adresse på UMR'er på de skoler, hvor der er udpeget UMR'er. Desuden har vi kontaktet elev- og studenterorganisationer med henblik på kontaktinformation, ligesom vi har søgt på institutionernes hjemmesider og ringet til en lang række institutioner med henblik på identificering af kontaktinformationen. Ligeledes har vi anvendt proceduren med e-mail til generelle institutionsadresser (e-mail) attesteret UMR'er eller elevrådsformænd og lign. (samme procedure som anvendt for bestyrelsesformænd). Også for elevrepræsentanterne er det vores antagelse, at en stor mængde henvendelser ikke er kommet frem. Et særligt problem har ifølge flere skoleledere, der har henvendt sig til os, været, at skolerne på undersøgelsestidspunktet er midt i en proces med udpegelse af elevråd og lign. Det betyder, at der på mange skoler ikke er udpeget nye UMR'er efter at sidste års repræsentanter er stoppet og måske endog har afsluttet uddannelsen. Også for elevrepræsentanterne gælder

det altså, at den registrerede opnåede svarprocent er væsentligt lavere end det reelle tal.

Den reelle svarprocent bør således kun være udtryk for antal besvarelser ud af det samlede antal respondenter, der har *modtaget* spørgeskemaet. Men ovennævnte procedure betyder, at vi ikke er i stand til at estimere, hvor mange respondenter, der reelt har modtaget spørgeskemaet. Denne procedure er naturligvis ikke optimal, men på grund af undersøgelsens fortættede forløb har det ikke været muligt at anvende mere optimale procedurer. Der er udsendt spørgeskema til 2.485 elev- og studenterrepræsentanter. Af disse har 267 besvaret spørgeskemaet svarende til en svarprocent på 11. Svarprocenten er relativt jævnt fordelt på typer af uddannelsesinstitutioner. Den lave svarprocent betyder, at resultaterne ikke kan antages at være repræsentative for populationen af elevrepræsentanter. Vi anvender derfor kun udvalgte resultater i rapporten, og hvor vi gør det anvendes disse som strømpile. Det er vigtigt at være opmærksom på dette i anvendelsen af data fra elevrepræsentanterne.